

Podmínky k udržitelnému rozvoji na venkově – jak podporovat transformační procesy v praxi?

Role místních znalostí a celoživotního učení v procesech udržitelného rozvoje regionů

Jana Dlouhá, Marie Pospíšilová, Jan Vávra

Envigogika 16 (2) – Recenzované články / Reviewed articles

Published/ Publikováno 30. 12. 2021

DOI: <http://doi.org/10.14712/18023061.633>

Abstrakt

Východiskem úvah o strategiích udržitelnosti regionálního rozvoje jsou Cíle udržitelného rozvoje (SDGs) a jak se promítají na místní úroveň. Článek soustřeďuje pozornost na cíl č. 4 – vzdělávání, které může významně podporovat implementaci dalších cílů, pokud cílí na důležité aktéry udržitelného rozvoje. Tuto (transformativní) roli by mělo vzdělávání plnit i na místní úrovni, což ovšem strategické rozvojové dokumenty plně nezohledňují, oblast celoživotního učení není systémově řešena vůbec. Cílem výzkumu bylo zmapovat aktuální situaci v regionech ČR a zjistit, jakou úlohu vzdělávání na místní úrovni v kontextu udržitelného rozvoje plní (a mělo by plnit), a jaké jsou v této souvislosti role jednotlivých aktérů rozvoje venkova. Otázky, které si řešitelský tým kladl v rámci školení pro představitele místních akčních skupin (MAS), byly formulovány a následně distribuovány formou plošného dotazníkového šetření mezi manažery/manažerkami MAS. Data byla vyhodnocena kvantitativními, a především kvalitativními metodami, s důrazem na jedinečné zkušenosti a postřehy. Z výsledků vyplývá, že místní aktéři (reprezentovaní MAS) si uvědomují potřebu vzdělávání i nedostatky v této oblasti, a chápou též důsledky tohoto stavu pro udržitelný rozvoj v environmentální, ekonomické i sociální oblasti. Potenciál jednotlivých aktérů (jejich role v procesech udržitelnosti) zůstává nevyužit, což ovlivňuje schopnost inovací. Ačkoli jsou MAS aktérem, který svou roli spatřuje především v posilování sociálního kapitálu a dalších předpokladů rozvoje včetně vzdělávání, existují překážky exogenního charakteru, které naplnění této role brání. Součástí možných řešení je posílení leadershipu MAS v otázkách udržitelnosti, a to i prostřednictvím vzdělávání; vytvoření systému celoživotního učení, které využívá místní znalosti; a zapojení expertů nejen v oblasti technologií, ale například též odborníků na otázky sociální. Vymezení rolí jednotlivých aktérů v procesech rozvoje na úrovni regionů (a tím i specifik bottom-up procesů), by přispělo i k vyjasnění toho, jaké top-down podněty jsou nezbytné k prosazování veřejného zájmu, vyjádřeného např. v SDGs.

Klíčová slova

udržitelný rozvoj venkova; SDGs; vzdělávání pro udržitelný rozvoj; celoživotní učení; místní akční skupiny; sociální kapitál

Abstract

The Sustainable Development Goals (SDGs) and how they translate to the local level are the starting point for thinking about regional sustainability strategies. The article focuses on Goal 4 – education, which can significantly support the implementation of other goals if it targets important

actors of sustainable development. This (transformative) role should also play education at the local level, but this is not fully reflected in the strategic documents of regional development, and the area of lifelong learning is not systematically addressed at all. The aim of the research was to map the current situation in the regions of the Czech Republic with regards to the (prospective) role of education at the local level, and to analyse the needs of individual actors of rural development and their potential input in the context of education for sustainable development. The questions (that the research team asked in the framework of the training for representatives of Local Action Groups (LAGs)) were formulated and subsequently distributed in the form of a questionnaire survey among LAG managers. The data was evaluated using quantitative and mainly qualitative methods, with emphasis on unique experiences and insights. The results show that local actors (represented by LAGs) are aware of the need for training and the shortcomings in this area, and also understand the implications of this deficiency for sustainable development in the environmental, economic and social spheres. The potential of individual actors (their role in sustainability processes) remains untapped, which affects the capacity to innovate. Although LAGs are an actor that sees its role primarily as strengthening social capital and other development driving forces, including education, there are exogenous obstacles to fulfilling this role. Possible solutions include strengthening LAG leadership on sustainability issues, including through education; creating a lifelong learning system that taps into local knowledge; and involving experts not only in technology but also, for example, in social issues. Defining the roles of the different actors in development processes at regional level (and thus the specificities of bottom-up processes) would also help to clarify what top-down incentives are necessary to promote the public interest, as expressed, for example, in the SDGs.

Keywords

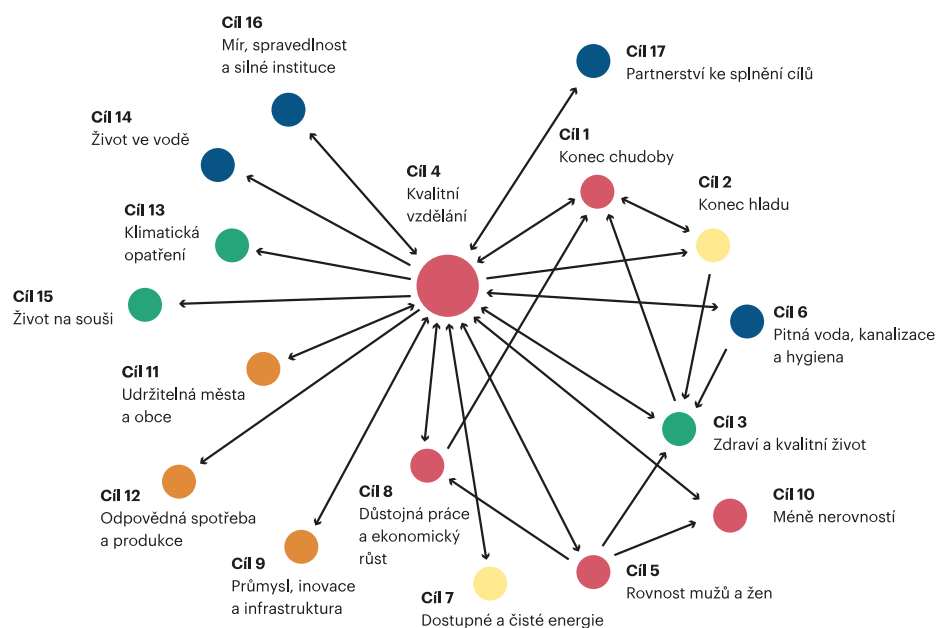
sustainable development of regions; SDGs; education for sustainable development; lifelong learning; Local Action Groups; social capital

Úvod

Cíle udržitelného rozvoje (SDGs) přijaly v r. 2015 všechny členské státy OSN a v následujících letech byly rozpracovány do národních strategií rozvoje, a to na různých úrovních (v ČR jsou to celostátní a regionální rozvojové strategie, viz (ÚV ČR, 2017, MMR, 2020a)). Obecné principy vyjádřené v SDGs ovšem nelze aplikovat univerzálně – možnosti udržitelného rozvoje (UR) jsou z hlediska praxe kontextově specifické, závisí na zvláštních podmínkách v daném místě či regionu. Zatímco tyto obecné principy UR tvoří jakýsi společný rámec, v konkrétních opatřeních je třeba počítat se zdroji v daném místě, specifickými příležitostmi a limity, zasadit je do určité místní kultury; jejich dopad do praxe závisí i na iniciativě místních obyvatel atd. Pokud se zajímáme o předpoklady a příležitosti rozvoje na té nejnižší úrovni – tedy na venkově a v malých obcích – určují místní specifika to, jaké podoby zde může lokální udržitelnost nabývat, ale i to, jak jsou tyto možnosti reálně využívány. Cíle a principy udržitelného rozvoje jsou však „překládány“ do strategií nižších úrovní a dále konkrétních opatření či aktivit velmi obecně, a tak se přitom něco může „ztratit v překladu“.

Velkým přínosem Agendy 2030 a konceptu 17 SDGs je široký záběr na sociální, ekonomické i environmentální aspekty rozvoje v globálním měřítku, a současně vnitřní provázanost jednotlivých cílů udržitelného rozvoje v těchto oblastech (Elder, Olsen, 2019; Bagheri, Hjorth, 2007). K cílům, které vzájemné vazby podporují, patří cíl č. 4 – vzdělávání. V jistém smyslu hraje ústřední roli, protože zajišťuje šíření znalostí a dovedností potřebných k dosahování dalších cílů (viz obr. 1).

Obrázek 1. Význam cíle SDG 4 mezi ostatními cíli udržitelného rozvoje (hodnota znalostí spočívá ve znásobení dopadu těchto dalších cílů). Zdroj: <https://channels.ft.com/en/thevalueofknowledge/info-graphic/>

Jde o princip, který platí v globálním měřítku; jakou roli vzdělávání plní, nebo by mělo plnit na místní úrovni, ve specifických podmínkách regionu (venkova a malých měst), zkoumá tento článek. V tomto textu se podrobně zabýváme podmínkami a možnými přínosy vzdělávání v kontextu místa, kde ovšem působí i další okolnosti: z naší perspektivy hlavně sociální předpoklady udržitelného rozvoje, aktivity místních občanů, obecně sociální kapitál jako důsledek jejich vztahů a spolupráce. Jelikož nám nejde o předpoklady/dopady pouhého předávání znalostí, ale spíše o podporu interaktivních procesů sociálního učení (Dlouhá et al., 2013; Sol et al., 2013), které je podmínkou sdíleného porozumění místním problémům a případně i potřebným změnám, nahlížíme možnosti vzdělávání z hle-

diska dotčených aktérů. Cílem tak je zjistit, v jakém ohledu je vzdělávání pro udržitelný rozvoj předpokladem a/nebo výsledkem zapojení relevantních aktérů, a v jakém smyslu pro ně může být přínosné. Hledisko aktérů směřuje náš zájem do oblasti celoživotního učení.¹

SDGs na místní úrovni

Také na místní úrovni jsou SDGs zasazeny do tří pilířů udržitelnosti (dosažení ekonomické prosperity, naplnění sociálních potřeb, zlepšení ŽP). V každém z těchto pilířů spočívají nejen cíle, ale také předpoklady rozvoje (stav ekonomiky, sociální vztahy i stav prostředí se vzájemně podmiňují). Tři pilíře udržitelného rozvoje (ekonomický, sociální, environmentální) jsou tak mezi sebou provázány (Bautista-Puig et al., 2021), dle Hosseini, Kaneko (2012) lze však tento princip naplnit především v měřítku jednotlivých států. Za důležitý předpoklad rozvoje ve dvou z těchto oblastí – environmentální a ekonomické – lze přitom pokládat sociální kapitál. Vztahy mezi aktéry utváří místní ekonomiku, a také stav prostředí je ovlivňován každodenní činností jednotlivců a skupin; kolektivní smysl pro odpovědnost je podmínkou široce založené účasti na problémech (Wilson (1997), in (Chang, 2013)). Sociální vztahy, způsoby komunikace a institucionální nastavení, které se výrazně liší v jednotlivých regionech, jsou obecně jedním z nejdůležitějších aspektů udržitelnosti v místním kontextu (Thierstein, Walsler, 1999). Konkrétně pak lze SDGs naplnit v praxi jen za účasti aktérů – tedy těch, kteří působí v daném místě či kontextu, jsou zde aktivní ekonomicky², a/nebo ovlivňují také oblast sociální a environmentální. Rozvoj venkova je spoluprací těchto aktérů podmíněn, a tento bottom-up princip je jedním z hlavních východisek metody LEADER – od devadesátých let minulého století hlavního nástroje pro rozvoj regionů Evropská unie, který je od r. 2004 hlavním rozvojovým konceptem i u nás (viz dále a Binek et al. (2020)). Také relevantní teoreticky fundovaná literatura pokládá komunitní a sociální aspekty, včetně takto nastavených procesů učení, za podstatné podmínky místního rozvoje (Perlín, 1999; Mader, 2013). Sociální kapitál, který přitom vzniká, pak hraje roli ve všech třech pilířích UR; uznání jeho významu mění rozvojové paradigma venkovských oblastí z exogenního (využívajícího impulsů zvenčí) na endogenní (které zdůrazňuje vnitřní potenciál aktérů a jejich spolupráce). Vztahy mezi aktéry jsou jeho hlavním viditelným projevem; tyto vztahy potom formují podobu procesů (sociálního) učení, a jsou jím zpětně formovány (Sol et al., 2013; Wals, 2007).

O potřebě posunout základní východiska a cíle regionálního rozvoje směrem k těmto endogenním principům hovoří např. OECD (2006), které formulovalo nové paradigma rozvoje na principech využití vnitřního potenciálu venkova – místních zdrojů, hybných sil a předpokladů (na rozdíl od staršího pojetí top-down politiky a jejích hlavních aktérů, kde jsou hlavní hybnou silou národní vlády a velcí farmáři, zde vstupují do hry všechny úrovně státní správy a místní aktéři – veřejní, soukromí, nevládní neziskové organizace (NNO), občanská sdružení atd.). V další studii (OECD, 2020) je tento pohled ještě doplněn o přímou vazbu na Cíle udržitelného rozvoje – vzniká tak koncept neo-endogenního rozvoje, tzv. nové SDGs rozvojové paradigma.³ V něm je zdůrazněna role těchto rozmanitých, místně specifických aktérů při naplňování Cílů UR, i všeobecný význam vzdělávání (avšak bez

¹ Vymezení pojmu celoživotní vzdělávání/učení a diskuse jeho uplatnitelnosti v regionálním kontextu je zveřejněna v navazujícím textu (Dlouhá et al., 2021). Chápeme jej ve smyslu anglického ekvivalentu *lifelong learning*, tedy jako „...další vzdělávání, [které] probíhá po dosažení určitého stupně vzdělání, resp. po prvním vstupu vzdělávajícího se na trh práce“ (MŠMT, 2007).

² To zahrnuje i nepeněžní ekonomiku, např. práci v domácnosti – tento pojem je často užíván v souvislostech [ekonomické lokalizace](#), viz např. (Fraňková, 2012).

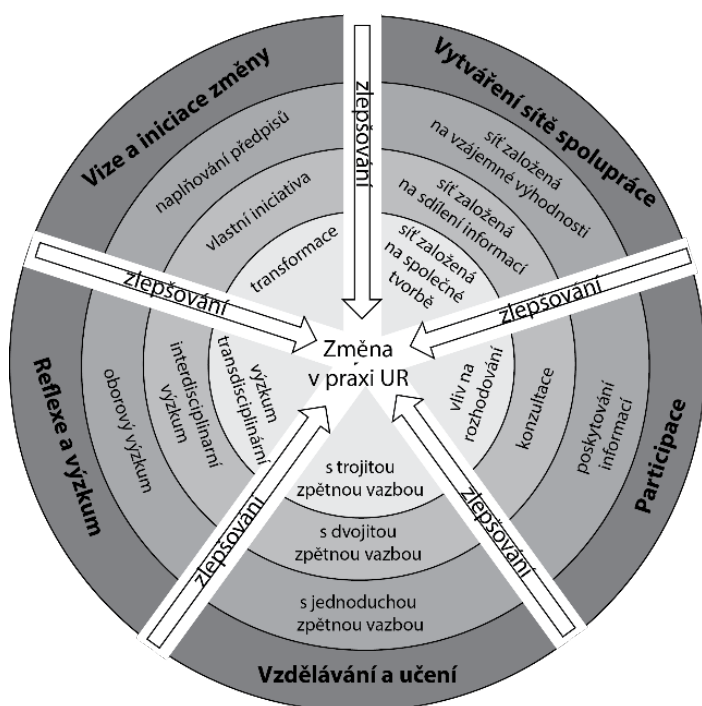
³ Tato studie OECD z r. 2020 zdůrazňuje potenciál obcí a venkova výrazně přispět k naplňování SDGs – ukazuje, že nejméně 100 ze 169 podcílů (součást 17 cílů SDGs) nelze naplnit bez významného přispění měst a regionů. Ty hrají významnou roli při dosahování UR a kvality života (hospodaření s vodou, doprava, infrastruktura, využívání půdy, pitná voda, dosažení energetické účinnosti a mitigace změny klimatu, mimo jiné). SDGs jsou tak argumentem pro přijetí nového paradigmatu rozvoje (OECD, 2019), hovoří se dokonce o „novém SDG paradigmatu“ (OECD, 2020). Rozvojovým cílem je i zde dosažení blahobytu, kvality života – ty jsou ale definovány ve smyslu SDGs, tedy založeného na 5 P: people, prosperity, planet, peace, partnerships. Mezi nástroje

přímé souvislosti s konkrétní jeho podobou vycházející ze specifických místních podmínek a potřeb daného regionu).

Vzdělávání jako jeden z předpokladů udržitelného rozvoje venkova

Právě pro udržitelný rozvoj, který počítá se společenskými změnami a má tak výrazně transformativní povahu (Bautista-Puig et al., 2021), jsou zapotřebí nové znalosti, a relevantní vzdělávání/učení je tak důležitou formou podpory těchto procesů (Dlouhá, Zahradník, 2015). Procesy vzájemného učení, výměny informací a zkušeností mezi místními aktéry v kontextu daného místa jsou pak vedle dalších podmínek sociálního charakteru, které v modelu integrovaného udržitelného rozvoje určil Mader (2013), klíčovými předpoklady změny, obratu k udržitelnosti – viz obr. 2.

Obrázek 2. Model integrovaného udržitelného rozvoje (the Graz model for integrative regional development, (Mader, 2013)).

Každý z předpokladů udržitelného rozvoje území je zde představen odstupňovaně, od nejméně náročného po nejvíce přínosný stupeň. Zpětné vazby v procesech učení označují míru reflexe: akcí a jejich dopadu, cílů a způsobů, jak jsou dosahovány, a nakonec i samotných procesů učení. Podobně u dalších předpokladů UR (vytváření sítě spolupráce, participace a tvorba vize/iniciace změny) se směrem do středu zvyšuje vzájemná provázanost – s dalšími oblastmi i mezi aktéry.

Cílem UR na místní úrovni je nepochybně mobilizovat vnitřní kapacity regionu a přispět tak k co nejefektivnějšímu, a přitom udržitelnému využití místních zdrojů. Z tohoto hlediska roste význam místních znalostí – jejich využívání zohledňuje místní specifika a umožňuje tak zasadit obecné rozvojové cíle a principy do místního kontextu, který pak udržitelný rozvoj respektuje v jak rovině environmentální, tak i například sociálních vztahů (viz Borovinová, Hájková, Kulich, 2020). Místní

pro dosažení tohoto typu rozvoje patří cílené investice do lidského kapitálu; SDGs zároveň představují možnost zapojit všechny relevantní aktéry, přičemž občanská společnost je klíčovým aktérem (mladí lidé, aktivní občané) (ibid.).

znalosti pomáhají formovat kulturu místního společenství – její součástí je životní styl, aktivity obyvatel včetně ekonomických a například i péče o prostředí; tato *celková kultura*⁴ tak vychází z „...lokálního vědění, sdíleného způsobu dělání věcí a způsobu porozumění světu“ (Delín, 2013)). Utváření vazeb mezi obyvateli a prostředím, ve kterém žijí, souvisí s vědomím hodnot místa – to pak formuje *regionální identitu* („regionální vědomí, identifikaci obyvatel s daným regionem“, *ibid.*), a posiluje sebevědomí místních obyvatel, které je významným motivačním faktorem a jednou z hybných sil rozvoje (Envigogika, Vol 10 No 1 (2015), především (Ober, 2015)). K pocitu sounáležitosti přispívá i sdílení informací a poznatků širokou škálou aktérů (Perlín et al., 2010); tvorba a užití společných (místně zakotvených) znalostí může být nejen základem sdíleného porozumění, ale přispívá též k úspěchu kolektivní akce (Chang, 2013).⁵ Povaze znalostí potřebných pro nastartování rozvojových procesů na místní úrovni, a procesům jejich sdílení/předávání místními aktéry, se však v praxi nevěnuje dostatečná pozornost, a toto téma bývá podceňováno i ve strategických dokumentech utvářejících podobu tohoto rozvoje. Tento nedostatek je tak jedním z východisek našeho výzkumu.

Téma vzdělávání ve strategiích rozvoje venkova

Přestože se v poslední době se stále více hovoří o „emancipaci regionů“ s využitím všech jejich vnitřních zdrojů a potenciálu včetně mobilizace aktérů (Ward, Brown, 2009), jsou na druhé straně hybné síly změn venkovských oblastí výrazně technologické povahy – tedy ze své podstaty exogenní.⁶ Také koncept Smart cities pro města, obce a regiony (MMR, 2018) podmiňuje jejich pokrok využitím technologií.⁷ Tato systémová řešení však bez příznivých podmínek pro jejich uplatnění, spočívajících v důrazu na využití (a podporu) místního lidského a sociálního kapitálu, nemusí mít očekávaný dopad.⁸ Především na venkově a v malých obcích je významným faktorem rozvoje především zapojení místních obyvatel a to, jak jsou připraveni se v rozvojových procesech angažovat.⁹ Níže je stručný přehled toho, jak se o této připravenosti prostřednictvím vzdělávání hovoří ve strategiích regionálního rozvoje.

Rozvoj regionů v souladu s SDGs vychází ze snahy o zvyšování kvality života, ke které má přispívat i **vzdělání**. K tomuto názoru se české strategie regionálního rozvoje postupně posouvají: dle

⁴ Pojem vymezuje související práce autorů – Metodika zvyšování kapacit místních aktérů k udržitelnému rozvoji regionu, která je v přípravě.

⁵ Išihara a Pascual (2009, in Chang, 2013) vytvořili koncepční rámec, který popisuje, jak sociální kapitál podporuje kolektivní akci. Prvním krokem je využití symbolické síly dominantní skupiny k vytvoření **společných znalostí**. Ve druhém kroku, pokud dojde ke sdílení společných znalostí, může teprve kolektivní akce uspět. V opačném případě kolektivní akce selže.

⁶ O novém, výrazně decentralizovaném, tzv. endogenním paradigmatu rozvoje venkovského prostoru viz výše a (OECD, 2006). Stejná organizace OECD identifikovala především technologické hybné síly změn venkovských oblastí na své [konferenci v r. 2018](#). Mají povahu inovací, a to technického, ekonomického, případně sociálního charakteru (i v těchto oblastech nastartovaného technologiemi); zde je „lidský faktor“ vyjádřen v podstatě jen potřebou změny hodnot. Role vzdělávání (jež by mohlo být faktorem pro změnu životního stylu) je spojena převážně s digitalizací (OECD, 2018).

⁷ „Primárním cílem Smart Cities je zajištění kvalitního života obyvatelům, kdy jsou jako nástroj využívány moderní technologie pro ovlivňování kvality života ve městě, a následně k dosahování hospodářských a sociálních cílů města.“ (MMR, 2018)

⁸ „...bylo zjištěno, že převládající přístupy k regionálnímu rozvoji založené na komercializaci technologických inovací vytvářených vědeckovýzkumnou činností, podpoře regionálních inovačních systémů a zdůrazňování významu diverzifikované ekonomické základny ... pro šíření inovací v lokálním kontextu nejsou pro většinu nemetropolitních regionů příliš relevantní“ (Isaksen, Karlsen 2013). In: (Ženka et al., 2017)

⁹ Co to znamená **chytrý venkov** (Smart Villages)? Jak poznamenal eurokomisař Hogan: „...chytrý venkov – to je vlastně o lidech. Jde o venkovské občany, kteří se ujímají iniciativy při hledání praktických řešení – jak náročných výzev, kterým čelí, tak – což je však důležité – vzrušujících nových příležitostí, transformujících venkovské oblasti.“ Viz <http://eaagri.cz/public/web/mze/venkov/prioritni-temata-site/chytry-venkov/>

Strategie regionálního rozvoje SRR ČR 2014–2021 má toto vzdělání spíše jen reflektovat potřeby místního trhu práce, ale bez možností, jak reagovat na místní podmínky. Dokument považuje úroveň vzdělávání za konkurenční výhodu a faktor pro inovace (nikoli ovšem základ spolupráce); nezhledňuje ale místní potřeby (experti a služby pro region ve výčtu potřeb chybí). Především však nezdůrazňuje místní znalosti, nepodporuje místně zakotvené učení a vytváření regionální identity, což je forma vzdělanosti důležitá z hlediska udržitelnosti (mohla by být sociálním tmelem – prostředkem pro komunikaci mezi aktéry vertikálně i horizontálně). Celoživotní učení je zmíněno v souvislosti s kohezní politikou EU (představuje část jednoho z tematických cílů, a následně pak i priorit této strategie).

Ani Strategie regionálního rozvoje ČR 21+ (MMR, 2020a) nepřekračuje tradiční pojetí úlohy vzdělávání. Klade sice důraz na spolupráci středních škol s regionálními zaměstnavateli, ale v úzkém pojetí role školy jako přípravy na práci. Dále zmiňuje obnovu infrastruktury a vybavenosti školských zařízení a knihoven, nicméně bez vztahu k jejich cílům a zaměření vzdělávání. Celoživotní učení je v SRR21+ obsaženo zejména s důrazem na adaptabilitu a trh práce. Jak uvidíme v kapitole věnované aktérům vzdělávání, tento přístup se v praxi projevuje jejich nízkou snahou ovlivňovat obsah vzdělávání a zohledňovat místní aspekty (jak místní znalosti, tak i potřeby regionu z hlediska udržitelnosti). SRR21+ tak pojímá vzdělávání úžeji než české vzdělávací politiky (MŠMT, 2014).¹⁰

Ve srovnání s předchozí SRR 2014–2020 se narativ SRR21+ (a zde navrhovaná typová opatření) posunuly více směrem k možnostem endogenního rozvoje, místním specifikům a bottom-up aktivitám. U některých oblastí (např. krajina) je to vidět více, nicméně u oblasti vzdělávání je posun minimální a velký potenciál místně zakotveného vzdělávání zůstává zcela nevyužit.

Aktéři venkova, jejich role a vztahy

Hledisko aktérů a jejich zájmů/role v rozvoji na místní úrovni je zkoumáno jen okrajově. Autoři posuzující venkov jen prizmatem ekonomického rozvoje vidí jen tři důležité skupiny: (1.) podniky, (2.) domácnosti (jednotlivci) a (3.) veřejný sektor (stát). (Ježek et al., 2014). Perlín (1999) však považuje za podstatnou charakteristiku venkova „mnohem užší sociální kontakty mezi jednotlivými obyvateli sídla, kde existuje dlouhodobá neformální sociální kontrola a participace“. V tomto smyslu později klade důraz na relevantní spolky, většinou neziskové organizace a občanská sdružení, a jejich aktivity v místním prostředí (Perlín et al., 2010b). Také Sýkora et al. (2017) ukazuje, že *komunitní činnost a existence spolků* je pro rozvoj důležitá – za přednost a rozvojový potenciál je považována ve všech velikostních kategoriích sídel, zvláště ale v nejmenších obcích do 500 obyvatel – s rostoucí populační velikostí obce se pak četnost odkazů na komunitní aspekty (soudržnost místních obyvatel a jejich ochota podílet se na životě obce) jakožto výhody místního rozvoje snižuje. Pro snadnější řešení rozvojových cílů a problémů jsou důležité i vztahy mezi aktéry – *spolupráci s okolními městy a obcemi* považuje za vhodný nástroj převážná většina 88,7 % měst a obcí.¹¹ Mezi hlavní přednosti a témata meziobecní spolupráce patří územní rozvoj, možnost komplexního řešení společných problémů a také *navazování a udržování dobrých sousedských vztahů*. Obce jednoznačně upřednostňují

---

¹⁰ Strategie vzdělávací politiky ČR do roku 2020 (MŠMT, 2014) deklarovala důležitost vzdělávání nejen pro pracovní uplatnění, ale i pro osobnostní rozvoj, rozvoj kultury, aktivní občanství, demokracii, solidární společnost i pro udržitelný rozvoj. Jeden ze strategických cílů aktuální Strategie vzdělávací politiky ČR od roku 2030+ je „Zaměřit vzdělávání více na získávání kompetencí potřebných pro aktivní občanský, profesní a osobní život.“ (MŠMT, 2020, str. 5).

¹¹ Prezentované informace o potřebách měst a obcí byly zjištěné prostřednictvím rozsáhlého dotazníkového šetření – dotazníky byly distribuovány starostům a primátorům všech členských měst a obcí SMO ČR (Sýkora et al., 2017).

*spolupráci vznikající na základě dobrovolnosti zdola (bottom up) při využití existujících vztahů a zkušeností a akcentování geografické blízkosti a velikostní podobnosti, a to před shora organizovanou (top-down) spoluprací.*¹²

Aktéři působící na místní úrovni by měli hrát roli v identifikovaných budoucích trendech a výzvách, které v nejbližších 20-30 letech ovlivní rozvoj sídel do 15 tisíc obyvatel (Studnička, 2018) – mezi důležité patří například:

- Posilování *místní identity* (potřeba lidí s něčím se identifikovat, někam patřit)
- Rostoucí *veřejná angažovanost lidí* (v závislosti na sociálním kapitálu jednotlivých sídel)
- Rozvoj *svépomocných a komunitních iniciativ* a jejich podpory

Do užšího výběru trendů a výzev sídel do 15 tisíc obyvatel je zahrnuta i spolupráce obcí:

- *Nadmístní (meziobecní, mikroregionální) spolupráce* se stává stále důležitějším nástrojem, jak řešit problémy malých obcí a měst

Role místních akčních skupin

Místní akční skupiny (MAS) jsou nejdůležitějším hráčem, který ovlivňuje (udržitelný) rozvoj venkovského prostoru. V České republice fungují teprve od roku 2004, kdy jsme se po vstupu do Evropské unie připojili k mezinárodní síti, jejíž fungování je založeno na metodě LEADER.¹³ V roce 2020 již působí místní akční skupiny prakticky na celém území českého venkova (Binek et al., 2020), jejich role spočívá mj. v utváření vyváženého partnerství hlavních zájmových skupin (municipality, podnikatelé včetně zemědělců, a neziskový sektor) – s jasným nastavením pravidel spolupráce.¹⁴ V současnosti je důležitým úkolem MAS implementovat strategie komunitně vedeného místního rozvoje (CLLD)¹⁵ do operačních programů. Tato jejich role (být ve spojení s aktéry ve svém regionu a

---

¹² Tuto top-down spolupráci obce spojují s negativním vnímáním diktátu státu a velkých měst, s hrozbou slučování a také zvýšené administrativní, časové a finanční náročnosti, a rovněž s neosobními vztahy a vzájemnou nedůvěrou. Nedůvěra vůči městům se projevuje zejména u malých obcí, které upřednostňují spolupráci se stejně velkými obcemi spíše než s městy.

¹³ Metoda LEADER (zkratka pro francouzské slovní spojení „Liaison Entre Actions Développement de l'Économie Rurale“, „propojení aktivit rozvíjejících venkovskou ekonomiku“) – je „specifická iniciativa, která byla na počátku devadesátých let 20. století navržena jako jedna z možností, jak podpořit rozvoj venkova v Evropské unii. ... Klíčová byla idea rozvíjet venkov na základě povzbuzení aktivity místních aktérů a posílení jejich zodpovědnosti“ (AEIDL, 2017, in (Binek et al., 2020)). Poprvé se začala uplatňovat iniciativa LEADER I, a to v r. 1991, kořeny tohoto přístupu sahají do r. 1988. V České republice začala významněji působit od roku 2004, kdy se ČR stala členem Evropské unie (ibid.)

¹⁴ Princip spolupráce veřejného, soukromého podnikatelského a neziskového sektoru na místní úrovni je vyjádřen i v pravidlech fungování MAS – podnikatelé zaměřeni na zemědělské či nezemědělské aktivity, zástupci nestátních, neziskových organizací a fyzických osob zapojující se v MAS, musí mít alespoň 50% podíl hlasovacích práv. Podnikatelé ovšem nepatří k neaktivnějším členům; někde činnost MAS podporují finančně. (Binek et al., 2020).

¹⁵ Metoda LEADER byla po r. 2014 začleněna do tzv. komunitně vedeného místního rozvoje (Community Led Local Development, CLLD), který měl zapojovat partnery na místní úrovni, včetně občanské společnosti a místních ekonomických subjektů při vytváření a provádění místních integrovaných strategií napomáhajících v daném území a společenství vytvořit přechod k udržitelnější budoucnosti. Jednotlivé Strategie komunitně vedeného rozvoje (Strategy of Community Led Local Development, SCLLD) pro území MAS formulují a implementují místní akční skupiny a hrají v nich roli další místní aktéři (Binek et al., 2020).

vyjednávat implementaci strategií v procesech, které je zapojují) z nich činí jednoho z nejdůležitějších možných aktérů transformace, která může (ale nemusí) směřovat k udržitelné budoucnosti.¹⁶ V tomto smyslu MAS zajišťují „...dvě hlavní činnosti: 1) animaci místních aktérů¹⁷ a 2) administrativní úkony spojené s řízením MAS“ (Binek et al., 2020). Druhá z těchto aktivit znamená někdy formální naplňování požadavků „shora“ a u méně iniciativních MAS převažuje, což se vysvětluje mj. vlivem historie (Boukalova et al., 2016; Svobodová, 2015); z hlediska animační role analyzujeme MAS v následujícím textu.

MAS považují vzdělávání za důležitou součást svého působení v regionu od samého počátku, tehdy se ovšem jejich zájem soustředil na potřebu školení pracovníků těchto nových organizací v manažerských záležitostech (Čepelka, 2008), což do jisté míry přetrvalo do současnosti.¹⁸ V poslední době se v Národní síti MAS tématem zabývá pracovní skupina vzdělávání, jejíž členové mj. koordinují místní akční plány rozvoje vzdělávání (MAP). Ty vznikají na základě výzvy Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR od roku 2015 – zapojují místní aktéry do zlepšování přístupu ke vzdělávání a jeho kvality¹⁹, což se týká škol nižších stupňů (až po střední školy). Cílem MAP je především angažovat místní obyvatele, kteří znají své území, rozvinout dialog o podobě vzdělávání a využít lokální zdroje/aktivity (namísto poskytování podpory vzdělávání pouze z centrální úrovně), případně snížit disparity ve vzdělávání (mezi centry a periferií). Aktéry, kteří nejsou osobně či profesně ve školství zainteresovaní, se ovšem zapojit nedaří (Duspívová Hlávková, 2020). Také celoživotní vzdělávání v MAP zahrnuto není, snad i proto, že si jím MAS zatím spíše řeší své vlastní potřeby (ibid.).

MAS jsou ovšem poměrně novým aktérem, který v prvních letech svého působení suploval naléhavé potřeby jako rozvoj infrastruktury – pro měkké aktivity jako je podpora lidských zdrojů již nezbyly kapacity (Svobodová, 2015). V zemích bývalého východního bloku (včetně ČR) plnily MAS často jen roli distributora dotací, což ale podle Lyska a Ryšavého (2020) mělo značný význam v emancipaci těchto regionů. Role MAS jako iniciátora podstatných změn v pojetí rozvoje venkova (Boukalova et al., 2016), a to ve smyslu socio-ekonomických inovací například ve farmářství spojeném s péčí o půdu a krajinu (Lošťák, Hudečková, 2010), tak ovšem zůstala nenaplněna. Právě v souvislosti se změnou pojetí venkova a jeho společenské role je zdůrazňována potřeba místně ukotvených vědomostí, kterými by disponovali všichni relevantní aktéři (Lošťák, nedat.).

---

¹⁶ Tím se tento aktér od dalších regionálních uskupení, jako jsou například regionální rozvojové agentury (RRA), centra sdílených služeb (CSS) nebo dobrovolné svazky obcí (DSO)). Regionální rozvojové agentury jsou pak dalším velmi důležitým subjektem napomáhajícím regionálnímu rozvoji. Jejich podrobnější charakterizaci ve vztahu k jejich statutu a vykonávaným činnostem provedla Žáková (2002). In: (Smejkal, 2008)

¹⁷ „Animace je dle slovníku cizích slov ožívování či oživení. Andragogický slovník (2020) animaci definuje jako metodu výchovné práce s dospělými založenou na pozitivní motivaci, pozitivním vedení a povzbuzování při jejich hledání životní a pracovní dráhy i při hledání sama sebe.“ (Binek et al., 2020)

¹⁸ V kontextu činnosti MAS se vzdělávání stále chápe spíše jako způsob osvojení manažerských dovedností, případně sdílení zkušeností a inspirativní praxe. V současnosti jsou realizovány projekty vzdělávání Masky v obraze či Akademie LEADER. „Projekt Masky v obraze probíhá od poloviny roku 2019 do poloviny roku 2022 s podporou z Operačního programu Zaměstnanost. Jeho obsahem je vzdělávání zaměstnanců MAS v IT, účetních, ekonomických, právních a manažerských dovednostech. Akademie LEADER je založena na principu od MASEk pro MASky. Prostřednictvím NS MAS ČR si mohou MAS určovat potřeby a témata, o kterých chtějí vědět více, a být v nich vzdělávání...“ V druhém z jmenovaných projektů pracovníci MAS mohou sdílet své zkušenosti. (Binek et al., 2020)

¹⁹ Kvalita je definována akronymem KLIMA, který shrnuje podstatné složky kvality škol – Kultura učení, Leadership, Inkluze, Metodická podpora učitele (Mentoring), Aktivizující formy učení. (MŠMT, 2016)

Metoda

Tato studie vznikla v rámci 3letého projektu spolupráce univerzit s místními akčními skupinami; s jejich představiteli se akademici měli možnost konfrontovat při přípravě a realizaci 4 semestrů školení na témata udržitelného rozvoje. Od účastníků (většinou manažerů MAS) získávali zpětnou vazbu různého druhu, především co se týče relevance témat školení z hlediska praxe). Tato poměrně těsná spolupráce se odráží v povaze prezentovaného výzkumu (jde o akční výzkum) i jeho výsledků (odpovídají na otázky, které se v průběhu spolupráce objevily). Průběh školení byl narušen pandemií COVID 19, takže přednášky probíhaly online, což nebylo ideální především z hlediska interakce. V závěrečné fázi druhého cyklu školení bylo provedeno šetření, jehož respondenty byli zaměstnanci a zaměstnankyně kanceláře místních akčních skupin (MAS) – odpovídali pracovníci na pozicích předseda/ředitel (12 osob), manažer CLLD nebo projektový manažer (51), administrativní pracovník (6), v jednom případě šlo o odborného konzultanta. Výzkumným nástrojem byl dotazník, jenž kombinoval uzavřené otázky, které byly zpracovávány kvantitativně a otevřené otázky, které umožňovaly kvalitativní přístup a interpretace. Online dotazníkem bylo osloveno všech 180 místních akčních skupin. Odpovědělo (plné odpovědi) 56 zástupců a zástupkyň MAS z 50 MAS (odpověděli tedy zástupci 27 % MAS). V tomto souboru jsou zastoupeny MAS různých velikostí ze všech krajů ČR. Vzhledem k tomu, že odpovědi respondentů vychází z detailní znalosti místního prostředí (úkol MAS je tvorba Strategie komunitně vedeného rozvoje na základě velmi podrobné analýzy místní situace), můžeme odpovědi považovat za přesvědčivě mapující zkoumanou problematiku.

Dotazník se zaměřoval na následující tematické oblasti – Možnosti a nástroje udržitelného rozvoje v rámci MAS, Role aktérů v udržitelném rozvoji regionu, Předpoklady naplňování cílů udržitelného rozvoje v daném regionu a Konkrétní zkušenosti z MAS. Tyto tematické oblasti odpovídají cílům výzkumu, který se týká možností udržitelného rozvoje na místní úrovni z hlediska procesů bottom-up. Některé z otázek byly analyzovány (a výsledky publikovány) jinde (Dlouhá et al., v recenzi; Vávra et al., v recenzi).

Realizovaný výzkum kladl důraz především na otevřené otázky a hlubší porozumění tématu. Výsledky dotazníků nemají za cíl testovat hypotézy, spíše ilustrovat oblasti udržitelného rozvoje a umožnit jejich pochopení v širších souvislostech. Otevřené otázky mapovaly škálu různých možností naplňování UR v praxi, i to, jak je zástupci a zástupkyň MAS využívají, nebo o nich přemýšlí. Průřezový úhel pohledu, který jsme zaujali ve všech sledovaných tematických oblastech, se soustředil na role aktérů v procesech udržitelnosti. Téma vybrané pro analýzu v tomto článku je úloha vzdělávání na místní úrovni (případně s využitím místních znalostí).

Cílem tohoto výzkumu je popsat roli vzdělávání v oblastech souvisejících s UR – kde je předpokladem a/nebo výsledkem zapojení relevantních aktérů. Z tohoto hlediska jsme si kladli následující otázky a podotázky:

- Jakou roli připisují zástupci a zástupkyň MAS aktérům z různých úrovní (individuální, samospráva, státní správa, neziskový sektor a soukromý sektor) v procesech udržitelného rozvoje na místní úrovni, především v oblasti vzdělávání k UR?
  - Jací aktéři potřební z hlediska vzdělávání v procesech udržitelného rozvoje na místní úrovni chybí?
  - Jak podporují MAS, jakožto důležitý aktér místního rozvoje, procesy vedoucí k udržitelnosti – především z hlediska vzdělávání?

Počet odpovědí na otázky s výběrem z možností jsme analyzovali kvantitativně; odpovědi na otevřené otázky byly kódovány otevřeným kódováním a dále kategorizovány do obecnějších kategorií, které pak v některých případech byly vyhodnoceny podobným způsobem. Pozornost nebyla věnována pouze frekvencím, ale i obsahu – s ohledem na položené otázky nás zajímala variabilita a pestrost odpovědí (bez ohledu na četnost jejich zastoupení). Některé odpovědi tak byly posuzovány nikoli z hlediska většinového názoru (ten byl často očekávatelný), ale naopak s ohledem na jedinečné

postřehy a názory. Výsledky dále uvedené nepokrývají celý obsah dotazníku a nesledují pořadí jeho otázek (viz příloha 1), způsob jejich prezentace odpovídá spíše logice argumentace v tomto článku.

Výsledky

S ohledem na respondenty prezentují výsledky percepce současného stavu v regionu – to, jak jej vnímají představitelé místních akčních skupin. Na základě jejich odpovědí lze shrnout, že samotný udržitelný rozvoj byl zástupci MAS chápán následovně²⁰ jako:

- příležitost, katalyzátor změn a inovací
- alternativa zvyšování produkce a ekonomického růstu, v rámci lokalizace aj. propojování ekonomického, sociálního a environmentálního pilíře
- nástroj pro řešení problémů v území s nevyváženým rozvojovým potenciálem (tam, kde je jeden velký zaměstnavatel, např. Škoda Auto, ale třeba i v zázemí měst Praha, Brno)

Udržitelný rozvoj je současně v pohledu MAS hodně spojován s možnostmi spolupráce a rozvojem lidských zdrojů, jak vyplývá z následující analýzy role různých aktérů v regionu.

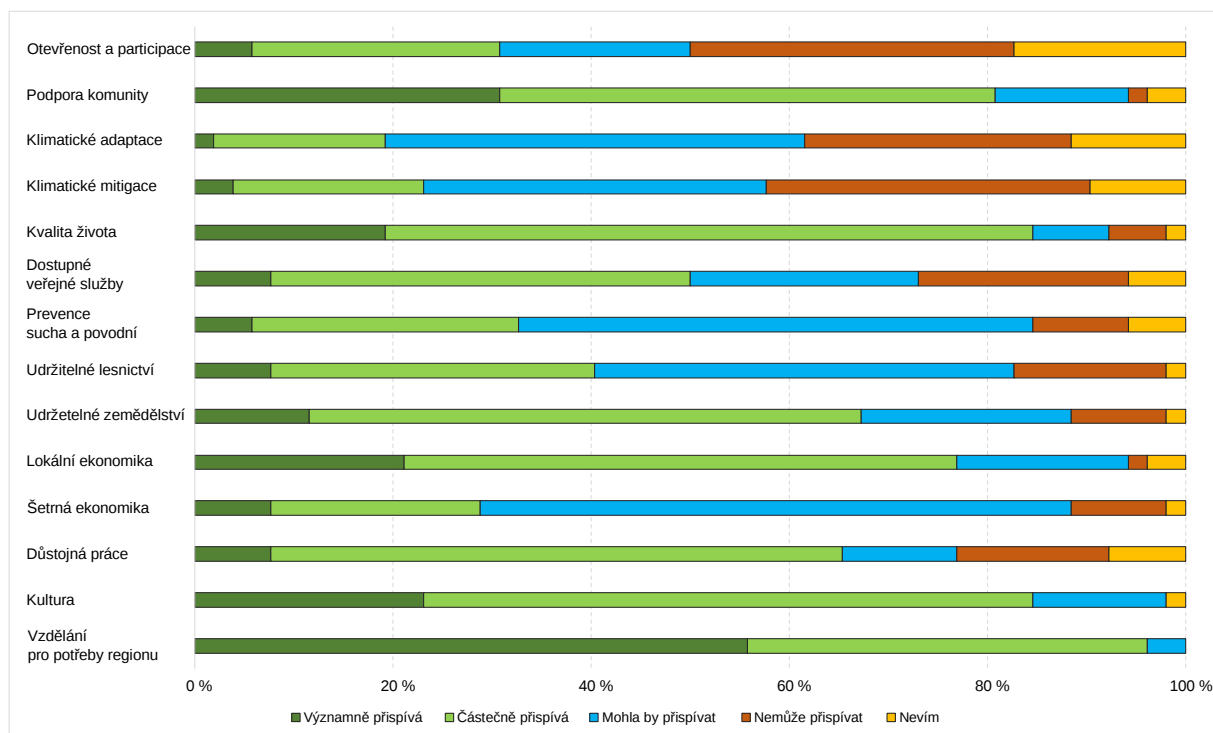
Role místních akčních skupin ve vztahu k SDGs

Formulace Cílů udržitelného rozvoje (SDGs) byla přizpůsobena tomu, jak jim lze rozumět v kontextu menších obcí a venkova. Co se týče možností jejich prosazování na místní úrovni, místní akční skupiny obecně chápou důležitost tohoto konceptu (největší význam přikládají cíli SDG 4 vzdělávání, viz (Vávra et al., v recenzi)); je ale jen málo těch, k jejichž naplňování mohou z jejich pohledu významně přispět (viz níže). Současně si ale představitelé MAS plně uvědomují význam své role v místních podmínkách: „Myslím si, že role MAS v udržitelném rozvoji v regionu je zásadní ... Tím, že své území známe, máme navázány vzájemné kontakty mezi jednotlivými starosty obcí a měst, řediteli (sociálních zařízení nebo škol), podnikateli a zemědělci a ostatními místními spolky, tak je naše působení široké a může být účelné a efektivní.“

---

²⁰ Tato hlediska vyplývají z odpovědí na otevřenou otázku *Jak se ve Vaší MAS projevuje koncept udržitelného rozvoje, v jakých oblastech je pro region vhodný nebo nevhodný?* Odpovědi byly zobecněny, resp. z nich byla vybrána podstatná informace, a následně vytvořeny zmíněné kategorie. Příkladem odpovědi v první kategorii je: „Zpracování principů UR do strategických dokumentů, sledování na úrovni připravovaných projektů v rámci animačních aktivit v území. Určitě důležitý je při aktivitách směřujících ke krajině, při projektech rozvoje obcí.“ Jako (nenaplněnou) alternativu jej vidí respondent: „Pracujeme v oblasti Vysočiny a koncept udržitelného rozvoje je svým způsobem logický nesmysl. S ohledem na aktuální situaci – vliv klimatu, celosvětová situace a velké množství otázek, jak bude probíhat další vývoj, budeme se spíše soustředit na udržení, a především zlepšení stávajícího stavu a do určité míry návratu k minulosti, a především ve smyslu podpory spotřeby domácích potravin a zvýšení jejich podílu ve spotřebě...“

Obrázek 3. Do jaké míry mohou MAS přispět k naplňování cílů udržitelného rozvoje, n = 52

Podíl odpovědí na otázku: Na základě zkušeností z území Vaší MAS prosím zhodnoťte, zda k dosažení cílů UR může Vaše MAS přispět.²¹

Účinek svého působení v oblasti UR vyhodnotili respondenti takto: MAS dle názoru svých představitelů mohou přispět k dosažení cílů udržitelného rozvoje zejména v oblastech: Vzdelávání pro potřeby regionu, včetně celoživotního, a Podpora komunity a všech jejích členů (inkluzie), částečně i v oblasti Kvalita života a zmenšování regionálních nerovností a Kultura využívající místní zdroje a podporující atraktivitu regionu nebo Lokální ekonomika využívající místní zdroje a distribuční řetězce. Tyto cíle jsou charakteristické spíše pro sociální pilíř udržitelného rozvoje; k naplňování cílů environmentálních a ekonomických (ve smyslu globálních procesů a trendů, například klimatické změny

²¹ Plné znění dílčích otázek je následující:

- Zajištění otevřenosti a participace v politice
- Podpora komunity a všech jejích členů (inkluzie)
- Adaptace na následky klimatických změn
- Předcházení klimatickým změnám (omezováním skleníkových plynů)
- Kvalita života a zmenšování regionálních nerovností
- Dostupné veřejné služby
- Prevence sucha a povodní prostřednictvím péče o krajinu a půdu
- Lesnické hospodaření zajišťující přírodní rovnováhu a funkce krajiny
- Zemědělské hospodaření zajišťující přírodní rovnováhu a zdraví
- Lokální ekonomika využívající místní zdroje a distribuční řetězce
- Šetrná ekonomika respektující cirkulární principy a důsledně využívající odpady
- Důstojná práce v místě bydliště
- Kultura využívající místní zdroje a podporující atraktivitu regionu
- Vzdelávání pro potřeby regionu, včetně celoživotního

nebo cirkulární ekonomiky) přispívají jen v omezené míře. Podrobné vyhodnocení viz článek (Vávra et al., v recenzi).

Úspěšné naplnění role MAS v UR regionu

Odpovědi na otevřenou otázku týkající se role MAS (*Máte nějaké další poznámky a náměty týkající se role MAS v udržitelném rozvoji regionu?*) byly vyhodnoceny otevřeným kódováním. Ukázalo se, že MAS vidí svou roli nejčastěji v podpoře oblastí sociálního kapitálu obecně – zdaleka nejvíc odpovědi se týká vlivu na aktéry, potřebné změny hodnot (a vzdělávání), podpory lidských zdrojů a celkové koordinace v regionu.

Otevřená otázka týkající se zkušeností dobré praxe (*Pokud byste měli sdílet příklady dobré praxe z vaší MAS, co by to bylo?*) byla kódována kategoriemi, které kopírují adaptované SDGs. I tyto pozitivní zkušenosti z aktivního působení MAS spadají do oblasti sociální, především do kategorií Vzdělávání pro potřeby regionu, včetně celoživotního; a Podpora komunity a všech jejích členů (inkluzí). Úspěšná role MAS vyplývá i z odpovědí na další otázky zaměřující se na vztahy, role a význam aktérů i potřeby z hlediska jejich zapojování a spolupráce; toto hodnocení dále uvádíme s vědomím, že je subjektivní.

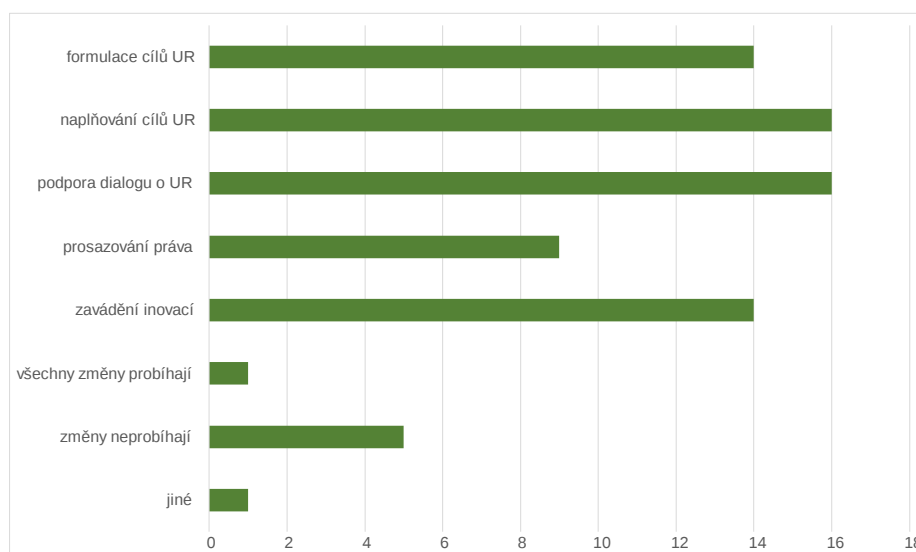
Změny k UR ale neprobíhají dostatečně

Respondenti jsou ovšem zároveň poměrně často přesvědčeni, že v navržených kategoriích změn k udržitelnému rozvoji²² tyto žádoucí změny neprobíhají v dostatečné míře (viz obrázek 4). Mezi aktéry, kteří by je mohli nastartovat, jsou jmenováni četní místní aktéři působící „zdola“; často jsou jmenovány spolky a místní organizace, ale i školy, experti a (spíše drobní) podnikatelé. Jedině v případě „prosazování práva a spravedlivého přístupu“ jde o několik aktérů „shora“ (veřejná správa a řídicí orgány jednotlivých operačních programů). V několika případech byla jako nedostatečná zmíněna systémová opatření ze strany státní správy, která je nedokázala zajistit (ačkoli se na to otázka neptala).

---

²² O změnách se respondenti vyjadřovali výběrem z kategorií:

- formulace nových udržitelných cílů rozvoje v regionu
- naplňování nových cílů udržitelného rozvoje v regionu;
- podpora dialogu o UR, zapojování občanů;
- prosazování práva a spravedlivého přístupu;
- zavádění inovací v praxi;
- všechny změny probíhají v dostatečné míře;
- neprobíhají žádné změny.

Obrázek 4. Četnost odpovědí zmiňujících změny k udržitelnosti, které v území MAS neprobíhají, n = 46

Kategorie změn byly respondentům nabídnuty v otázce s výběrem možností: Zatrhněte, které změny k udržitelnosti ve Vaší MAS NEPROBÍHAJÍ V DOSTATEČNÉ MÍŘE... (druhá část otázky ...a vypište aktéry, které BYSTE POTŘEBOVALI, aby je pomohli nastartovat? je diskutována dále).

Překážky v naplnění role

Pokud MAS nepřispívají udržitelnému rozvoji, děje se tak hlavně z důvodů finančních, nastavení podpory, a nízké pravomoci „zdola“, kterou pocítují představitelé MAS. Kromě těchto objektivních překážek hraje roli i nedostatečná informační podpora MAS, potřeba expertizy a výměny zkušeností.²³ Chybí zde především relevantní znalosti a kompetence leadershipu: „Obecně by měly MAS

²³ To je patrné z odpovědí na otázku– Můžete prosím uvést příklad, z jakých důvodů MAS nemůže přispět nebo přispívá málo k naplňování cílů UR, které považujete za důležité? Četnost odpovědí v kategoriích vytvořených otevřeným kódováním je následující:

Nedostatek financí, příliš úzce vymezená podpora prostřednictvím MAS v rámci CLLLD – dokládá 21 odpovědí

- Nastavení podpory – 16 odpovědí
- Nízká pravomoc (rozhodovací/přikazovací), chybějící legislativa - 16 odpovědí
- Nedostačující informační podpora a chybějící lidské zdroje v MAS – 9 odpovědí

Pravidla činnosti MAS jsou složitá a omezující: „Podle zkušeností z minulého období byly nastaveny tak úzké mantinely, že působnosti MAS byla velmi omezená. Např. z prostředků SFŽP byly přiděleny prostředky v dostatečné výši, ale podmínky nedovolily praktickou realizaci projektů. Velmi omezené prostředky mohli využít obce, teprve po otevření čl. 20, ale až v závěru období, se situace zlepšila, je to však již pozdě, protože důvěra obcí v MAS byla značně oslabená.“

Někde je patrné, že představitelé MAS by mohli vědět, jak toto nepříznivé nastavení překonat: „Takový detail: někde v EK se rozhodlo, že MAS metodou CLLD nemohou využívat finanční prostředky z Fondu soudržnosti (CF), ze kterého je ovšem u nás financováno 85 % Operačního programu životní prostředí. Takový detail MAsky téměř úplně vyautoval z tak důležitého programu... Obecně je obava (ze strany řídicích orgánů) z velkého počtu malých projektů v operačních programech. Tento problém by bylo dobré eliminovat, například využitím grantových schémat, kdy do regionu přichází větší balík peněz (pro ŘO by to byl 1 projekt) a ten se vlastními kapacitami regionu (MAS) rozděluje na mnoho malých projektů.“

Naopak cíle vzdělávání MAS dle svého mínění naplňují: „Nejlépe MAS přispívá k naplňování cílů vzdělávání pro potřeby regionu prostřednictvím projektu MAP. Další cíle UR jsou velmi pestré a jejich podpora je finančně náročná. MAS má na tato opatření velmi malé finanční prostředky, aby se dopad financování opatření přes MAS v území projevil a byl viditelný dopad.“

více vědět a přijímat UR, a to v řadách rozhodovacích orgánů. Nestačí menšina nadšených pracovníků". Potenciál zvýšit příspěvek k UR ze strany představitelů MAS ale dle jejich názoru existuje, a to díky jejich angažovanosti, která ale není vždy dalšími aktéry opěťovaná: „...bylo by bláhové myslet si, že všichni aktéři v území budou sdílet nadšení a stejný zápal pro daný nápad, se kterým MASA vyrazí do terénu...“²⁴ MAS tak mají dosti idealistického zápalu, často ale narážejí na skepsi v okolí a další obtíže.

Z oblastí, v nichž MAS hraje roli, se některé ukázaly jako problematické a nedostatečně zajištěné (dotazováni byli na oblast vzdělávání, zajištění spokojeného života, příležitostí pro zelenou ekonomiku a zlepšování životního prostředí; role MAS ve vybraných oblastech je popsána dále). To souvisí s deklarovaným malým vlivem MAS na aktéry, chybějícím vzděláváním či neuspokojivou spoluprací s experty odjinud, i nedostatkem lidských zdrojů v MAS; a dále např. finančními problémy.²⁵ Zdá se tak, že osobní angažovanost některých představitelů MAS naráží na celkem nepřekonatelné systémové překážky.

Aktéři ve vybraných oblastech působení MAS

Z oblastí působení MAS zkoumaných v tomto šetření vybíráme především jejich možný vliv na vzdělání a další sociální faktory rozvoje (aktéry působící v oblasti ekonomické a environmentální zmiňujeme pouze v této souvislosti). Ve všech případech bylo cílem zjistit, jací aktéři ne/Jsou v regionech k dispozici k řešení problémů v dané oblasti, případně zda je jejich role pozitivní či negativní (a v jakém smyslu). Z odpovědí lze usuzovat i na potřebu znalostí či kompetencí, kterými aktéři chybějící v regionu disponují.

Aktéři ve vzdělání

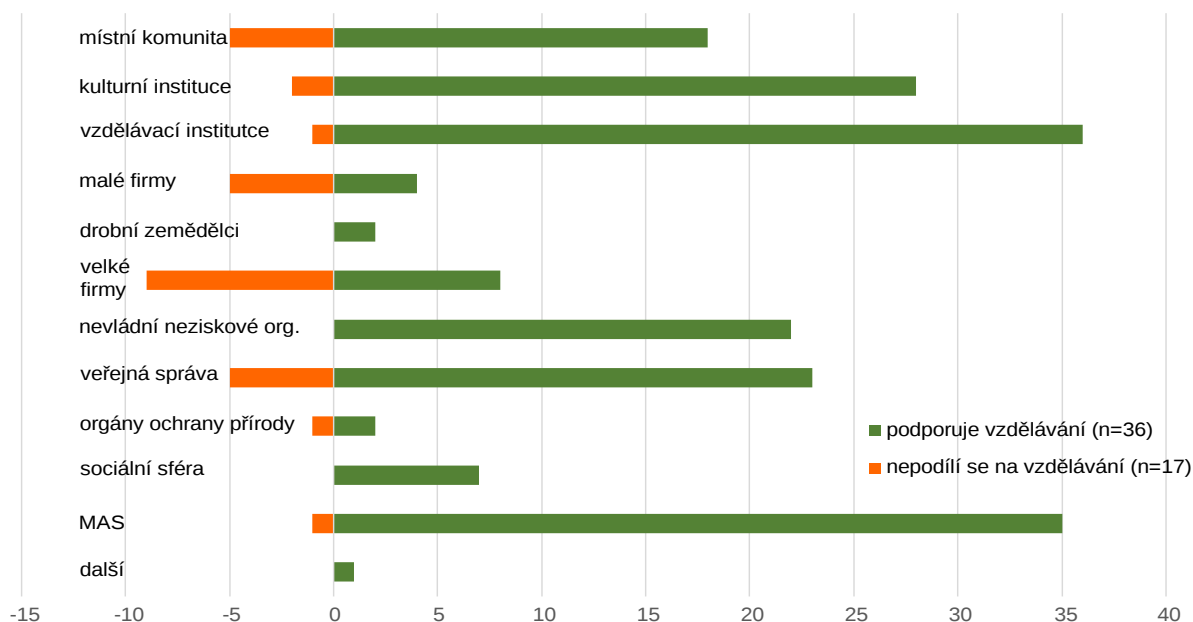
Pro hodnocení významu aktérů v oblasti vzdělávání byly vytvořeny kategorie aktérů, které pak byly ověřeny kódováním aktérů jmenovaných v otevřených otázkách v jiné části šetření (kategorie se víceméně shodovaly, v navržených kategoriích chyběly snad jen odborné instituce a církve, viz (Dlouhá et al., v recenzi)). Srovnání pozitivní a na druhé straně pasivní (či negativní) role aktérů ve vzdělání umožňují odpovědi na dvě otázky, vyhodnocené v obrázku 5 (pro obě části grafu byly využity otázky s výběrem možností – respondenti vybírali z předem vytvořených kategorií aktérů).

---

²⁴ Odpověď na otázku *Kdybyste se měli podělit o zkušenosti se slepými uličkami či omyly, co by to bylo?*

²⁵ Do těchto kategorií spadají slepé uličky a omyly zmíněné v odpovědích na výše zmíněnou otázku *Kdybyste se měli podělit o zkušenosti se slepými uličkami či omyly, co by to bylo?*, která byla kódována podobně jako otevřená otázka týkající se překážek v naplnění role MAS, viz výše. Slepé uličky a omyly se převážně vyskytují v podobných kategoriích, jako překážky v naplnění role MAS. Příkladem odpovědi je následující: „Chtěli jsme vytvořit web PODBRDSKÉINFO.cz - měli jsme v plánu infoweb s podniky, spolky, místními řemeslníky, službami, turistickými informacemi aj. - bohužel tato skvělá aktivita nebyla dokončena z důvodu časového, finančního a lidského - se všemi povinnostmi, které MAS měla s tvorbou a dokončením Strategie CLLD 2014-2020 a poté s vyhlášením výzev v jednotlivých OP, realizací projektů na Plánování soc. služeb a místních akčních plánů I a II, Podbrdskými trhy aj. nebylo možné tento web dotáhnout do konce - prostě velké sousto pro 3 úvazky v jedné malé kanceláři...“

Obrázek 5. Aktéři, kteří plní pozitivní roli ve vzdělávání (n = 36), a ti, kteří se dosud nepodílí (ale měli by se) na vzdělávání podílet (n = 17).

Pozitivní vliv aktérů vyjadřují odpovědi na otázku: *Kdo se V SOUČASNÉ DOBĚ podílí ve Vašem regionu na následujícím.* Každý ze 36 respondentů, kteří na tuto otázku odpověděli, mohl zatrhnout více aktérů.

Negativní hodnoty vyjadřují četnosti odpovědí na otázku: *Kdo SE V SOUČASNÉ DOBĚ NEPODÍLÍ – ALE MĚL BY se podílet – ve Vašem regionu na vzdělání?* Každý ze 17 respondentů, kteří na tuto otázku odpověděli, mohl zatrhnout více aktérů.

Respondenti si uvědomují, že kromě škol je pro vzdělání důležitá celá řada aktérů – tuto oblast podporují mj. kulturní instituce jako jsou muzea a knihovny a nevládní neziskové organizace. Mezi aktéry, kteří respondentům v oblasti vzdělávání chybí, jsou na druhé straně jmenovány především velké a malé komerční firmy – což jsou aktéři, jejichž aktivní příspěvek k rozvoji zástupců MAS výrazně chybí i ve všech dalších sledovaných oblastech: sociální, environmentální, a dokonce i ekonomické. Role MAS je viděna jako významná, a především pozitivní ve všech těchto oblastech – to je však subjektivní hodnocení jejich představitelů.

Role aktérů ve vzdělání byla ověřena v dalších otevřených otázkách.²⁶ Zde se ukázalo, že respondenti spatřují pozitivní/negativní roli ve vzdělávání u podobných aktérů, jako v minulých otázkách (*Kdo se podílí/nepodílí ... na vzdělávání?*), což jejich závěry potvrdilo a umožnilo je specifikovat. Například je patrné, že využití kulturních institucí pro vzdělávací účely zahrnuje konkrétně knihovny

²⁶ Především šlo o otevřenou otázku: *Kteří AKTÉŘI hrají roli při NAPLŇOVÁNÍ POTŘEB VZDĚLÁNÍ (formálního, neformálního i celoživotního učení) pro jeho udržitelný rozvoj ve Vaší MAS?* Zde respondenti jmenovali konkrétní aktéry, kteří: a) vzdělávají pro UR regionu; b) chybí v regionu; c) nepodporují vzdělání pro UR. Kategorie aktérů, stejné jako v předchozích otázkách, byly přiřazeny odpovědím na otevřenou otázku následně. Dále jsou zmíněny též odpovědi na otázky: *Kteří AKTÉŘI hrají roli ... v dalších oblastech (sociální, ekonomická, environmentální).*

a muzea, ale i farnosti a církve. Mezi aktéry, kteří v regionu z hlediska vzdělávání chybí, jsou jmenovány místní univerzity a další vysoké školy, odborně zaměřené střední školy; zmíněn je nedostatek příležitostí pro celoživotní a profesní vzdělávání. Co se týče nevládních neziskových organizací, těm dle respondentů někdy schází specifické zaměření na udržitelný rozvoj. Jsou ovšem také organizace, které tento typ vzdělávání nepodporují: firmy a podniky, samosprávy a prozatím i školy a kulturní instituce. Nedostatek odborníků využitelných v místním kontextu je pak důsledkem toho, že spolupráce s univerzitami není většinou žádána.²⁷ Tito experti a obecně též instituce vědy a výzkumu (VaV) pak chybí při implementaci nových témat a zavádění inovací, např. v zelené ekonomice; chybí ovšem také z hlediska spolupráce ve všech oblastech.

Aktéři potřební pro nastartování změny

Co se týče plánování budoucího vývoje a prosazování potřebných změn (formulace a naplňování udržitelných cílů v regionu, podpora dialogu o UR a zapojování občanů aj., viz obr. 4) dle zástupců MAS by zde měla hrát roli především veřejná správa (i samotné MAS); a dále i nevládní neziskové organizace a vzdělávací instituce. Všichni výše jmenovaní by se také měli angažovat, pokud tyto změny neprobíhají – v tomto případě by měly aktivně vystupovat navíc i velké komerční firmy a orgány ochrany přírody.

Co se týče dalších oblastí udržitelnosti, respondenti hodnotili význam aktérů při **zajišťování spokojeného života**²⁸ – jak vyplývá z odpovědí, obecně přikládají důležitou roli velmi rozmanitým aktérům. Výčet relevantních spolků a NNO, kulturních institucí i zástupců místní komunity (obce, veřejná správa, MAS) zmiňovaných respondenty je dlouhý. Místní kultura je ovšem chápána pravděpodobně spíše v kontextu kulturního a kreativního průmyslu a/nebo trávení volného času (v tom případě by nezahrnovala celkový životní styl včetně ekonomických aspektů – způsobu obživy místních obyvatel). Tento její potenciál navíc zřejmě není plně ekonomicky využit, například v turistice (chybí „kvalitní služby hlavně v oblasti cestovního ruchu“). Je tak otázkou, do jaké míry je místní kultura z pohledu respondentů založena na místních znalostech, které by pak plnily svou úlohu v utváření místní identity a formování výhledů/strategií do budoucna.

V oblasti **péče o životní prostředí**²⁹ chybí dle dotazovaných osvětlení občané a jejich prostřednictvím instituce, například vedení obcí: potřeby tedy souvisejí s nízkým povědomím o závažnosti environmentálních problémů. Ochrana životního prostředí je chápána spíše jako záležitost státní správy a specializovaných institucí, kde jde o jasně vymezenou, „zavedenou“ agendu (role orgánů ochrany přírody spočívá prakticky pouze v oblasti životního prostředí, částečně i (souvisejícího) zvyšování kvality života, jak vyplývá z odpovědí na předchozí otázky). Co se týče **zelené ekonomiky**³⁰, je jmenováno jen málo aktérů, kteří mohou být užiteční. Značně rozsáhlý je naopak seznam těch, kteří chybí: představitelé MAS postrádají především „aktivitu většiny VaV institucí“, a dále relevantní firmy a podniky, přičemž velké podniky rozvoji zelené ekonomiky někdy brání. V jednom případě respondent konstatoval, že co se týče aktérů, chybí v této oblasti „skoro všechno“ a jiný, že „tato problematika se nutně musí začít řešit“.

Podrobnější vysvětlení a další vztahy mezi aktéry jsou popsány v souvisejícím výzkumu, který se specificky zabývá rozvojem sociálního kapitálu (viz Dlouhá et al., v recenzi).

²⁷ Tento závěr odvozen z odpovědí na jiné otázky, viz (Vávra et al., v recenzi).

²⁸ Odpovědi na otázku: *Kteří AKTÉŘI hrají roli v oblasti SPOKOJENÉHO ŽIVOTA (utváření místní kultury a vytváření "genia loci") ve Vaší MAS?*

²⁹ Odpovědi na otázku: *Kteří AKTÉŘI hrají roli při zlepšování ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ – péče o krajinu a využívání příležitostí k předcházení rizik, nápravě škod ve vaší MAS?*

³⁰ Odpovědi na otázku: *Kteří AKTÉŘI hrají roli při utváření PŘÍLEŽITOSTÍ PRO ZELENOU EKONOMIKU – takovou, která nemá negativní dopad na životní prostředí ve Vaší MAS?*

Diskuse

Z Cílů udržitelného rozvoje, které jsou relevantní pro rozvoj regionů a současně k nim mohou místní aktéři (reprezentovaní v tomto výzkumu místními akčními skupinami) přispět, jsou důležité především ty, které spadají do oblasti sociální. To vyplývá i z teoretických prací, které jako klíčové faktory udržitelnosti v kontextu potřeb daného regionu zdůrazňují podporu sociálního kapitálu a péče o lidské zdroje, především prostřednictvím vzdělávání (Smejkal, 2008, str. 15–16). Tyto závěry se promítly do strategických dokumentů regionálního rozvoje, na úrovni EU a poté i národních, které ze spolupráce místních aktérů odvozují povahu tohoto rozvoje, vymezují ji jako *endogenní*. Možnosti a limity tohoto působení „zdola“ (při implementaci cílů UR), a související role vzdělávání, jsou předmětem stávajícího výzkumu, který pracoval s názory zástupců místních akčních skupin. Dotazníkové šetření mezi jejich pracovníky bylo provedeno v návaznosti na sérii školení v tématech souvisejících s udržitelným rozvojem; využilo tedy dočasně ustavené spolupráce mezi univerzitami (Univerzita Karlova a Jihočeská univerzita) a Národní sítí MAS. Respondenti tak měli představu o konceptu udržitelného rozvoje samotném, šetření se ale týkalo právě jen role aktérů v tomto rámci udržitelnosti.

Z odpovědí získaných v rámci šetření mezi oslovenými zástupci MAS (většinou vrcholnými manažery) vyplývá, že jsou si vědomi své role – a to podporovat, aktivizovat místní aktéry, zapojovat je do rozvojových procesů a komunikovat principy UR a možnosti jejich naplňování. Jejich názor je, že mají tuto úlohu plnit jak v oblasti environmentální, tak ekonomické a sociální (každá z nich má své specifické cíle a indikátory i na regionální úrovni). Propojení těchto oblastí, zdůrazňované v teoriích UR i jako základní princip SDGs (Bautista-Puig et al., 2021), nemá souviset (pouze) s dodatečnými nároky na ekonomické vstupy (potřebné mj. k odvrácení environmentálních problémů); klíčem k překonání překážek a nastartování potřebných změn může být vzdělání. Právě ono je předpokladem fungování MAS, neboť podporuje schopnosti tohoto aktéra zajišťovat spolupráci dalších subjektů v regionu při realizaci UR a souvisejících změn; je i cílem, ke kterému MAS může přispět nejvíce. Toto zjištění je v souladu s dalšími výzkumy na téma MAS, kde se vzdělávání příkládá značný význam (Bínek et al., 2020; Boukalova et al., 2016; Duspívová Hlávková, 2020; Svobodová, 2015); poznatky těchto autorů rozšiřuje o závěry pro oblast celoživotního vzdělávání, která byla dosud podceňována a diskutována spíše z hlediska rozvoje manažerských schopností pracovníků MAS.

Důležitým zjištěním, vyplývajícím z odpovědí respondentů, je, že úsilí směřující k implementaci UR na místní úrovni není vždy úspěšné – změny k udržitelnosti dle nich samotných neprobíhají v dostatečné míře a k jejich naplňování by bylo potřeba mimo jiné zapojit široké spektrum aktérů. Některé cíle UR vyžadují odbornost, další zase sdílené hodnoty a vysoký stupeň důvěry mezi aktéry a jejich vzájemnou podporu, což jsou dlouhodobě utvářené předpoklady (v daném místě nemusí být naplněny a MAS je naplnit z větší části nedokážou, zvláště z hlediska všeobecné osvěty). Pro pochopení těchto cílů a jejich naplňování v místním kontextu tak potřebují všichni aktéři (především MAS) input v podobě vzdělávání. V některých odpovědích požadují představitelé MAS vyšší finanční podporu a pravomoci, aby mohli tyto potřeby zohlednit – získali by tak větší okruh a spektrum zapojených osob či organizací, což by jejich práci dále usnadnilo. Toto je ovšem obecnější stav, který se netýká jen českých MAS – také zástupci místních a regionálních samospráv v Evropě i ve světě ukazují na to, že k naplňování cílů UR jim mnohdy chybí kapacity, finance a experti (Messias et al., 2018; OECD 2020).

Aktéři (působící v daném místě), kteří disponují relevantními znalostmi a kompetencemi, jsou potřeba pro utváření kultury a místní identity, pro nastartování změn ve stávajících ekonomických procesech, které mají dopad do oblasti sociální (životní styl), i pro péči o životní prostředí. Výrazně zde chybí především experti, kteří by pomáhali prosazovat principy udržitelnosti v praxi, a to v oblastech vyžadujících odbornost a určitý inovační přístup (například při přechodu k zelené ekonomice). Na druhé straně jsou jako chybějící často jmenovány též organizace pracující na principu dobrovolnosti a samotní občané. Malé zapojení těchto aktérů souvisí s nedostatky ve vzdělávání i networkingu: nízké zapojení odborníků využitelných v místním kontextu může být důsledkem toho, že spolupráce s univerzitami není většinou žádná (MŽP ČR, 2021). Tito experti a obecně též instituce VaV pak chybí při implementaci nových témat a potřebných inovací, např. při uplatnění principů

cirkulární ekonomiky³¹; chybí ovšem také z hlediska osvěty či propojování oblastí (například ochrany přírody s dalšími cíli UR a relevantními aktéry), i co se týče spolupráce na všech úrovních.

Potenciál regionů, kterým by mohly přispět k vlastnímu udržitelnému rozvoji i zajišťovat podmínky pro udržitelnost v širším (národním, globálním) měřítku, tak pravděpodobně nemůže být naplněn – chybí důležité kompetence místních aktérů. Ty vymezil Mader (2013) v modelu integrovaného udržitelného rozvoje regionů jako schopnosti „leadershipu“ a tvorby vize; spolupráce v sociálních sítích; účasti, participace – jejich předpokladem je relevantní vzdělávání a podpora vzájemného učení, i zapojení výzkumu. Všechny tyto kompetence umožňují plánovat budoucnost v daném místě a pomáhají utvářet sociální kapitál, který by byl příznivý jejímu naplňování. Pro tento typ aktivit (a zajištění jejich žádoucího dopadu na procesy regionálního rozvoje) je mj. podmínkou účast odborníků z akademické sféry. Ti by měli spolupracovat při formulaci rozvojových cílů a reflektovat probíhající rozvojové procesy – tedy nejen naplňovat potřebu expertízy v předem daném rámci, kterou by bylo možné „outsourcovat“. Jak je patrné z dříve publikovaných textů, ukazuje se, že právě tito aktéři – zástupci vysokých škol a výzkumných institucí – mohou být základním předpokladem transformace k udržitelnosti na místní úrovni (Ober, 2015). Zdá se však, že tento aspekt vzdělávání (a s ním související potřebu expertů, kteří by formou akčního výzkumu vstupovali jako jeden z aktérů do rozvojových procesů na místní úrovni), si představitelé MAS dosud neuvědomují.

Z hlediska podpory schopností venkova naplňovat SDGs, a to „zdola“, prostřednictvím místních aktérů, by mělo být více prosazováno celoživotní učení, soustavné zlepšování znalostí a kompetencí dospělé části populace, a to zvláště v oblasti udržitelného rozvoje. Přes velký důraz kladený na samotné vzdělávání místními akčními skupinami se zdá, že jak tematické zaměření na SDGs, tak i rozměr celoživotního učení, zde chybí. Až dosud se podpora vzdělávání odvíjela od místních akčních plánů, které jsou zaměřeny primárně na nižší stupně vzdělávání (po střední školy). Vznikly tak určité struktury pro komunikaci mezi aktéry, které ovšem byly poměrně omezené – zahrnovaly jen aktéry přímo aktivní ve školství (Duspířová Hlávková, 2020). Celoživotní vzdělávání/učení mají sice MAS ve své kompetenci, ale systematicky (tak, aby bylo pravidelně dostupné všechny aktéry) zajištěno není, nejsou pro ně vytvořeny podmínky legislativní ani vhodná infrastruktura. O návrh na zaplnění této mezery se pokoušejí další práce autorů, na které odkazuje související text (Dlouhá et al., 2021). Všechny tyto nedostatky znamenají, že vzdělávání neodpovídá potřebám regionů, a většinou postrádá inovační potenciál potřebný pro naplňování SDGs: očividně zde chybí znalosti (a tedy experti) potřebné pro nastartování změn v praxi, například co se týče zelené ekonomiky nebo možností předcházení klimatickým rizikům. Aktéři na místní úrovni spolupracují s institucemi vědy a výzkumu jen v minimální míře, v regionech chybí univerzity, které by řešily místní problematiku formou aplikovaného výzkumu, a nedostatečné je i střední odborné školství pro místní potřeby.

Promítnutí potřeb vzdělávání (SDG 4) do dalších oblastí udržitelného rozvoje je na úrovni regionů (menších obcí a venkova) jednou z priorit, což si představitelé MAS uvědomují. Důležitost vzdělávání pro potřeby regionů zmiňují i strategické dokumenty (MMR 2013, 2020a), ty však neanalyzují místní možnosti a požadavky nezbytné pro naplňování SDGs v daném místě, ať již jde o vytváření systému škol relevantních pro jedinečné místní podmínky (na všech úrovních vzdělávání) nebo zajištění celoživotního učení v hlavních tématech udržitelného rozvoje a relevantní praxe v místních podmínkách. Jelikož pro oblast UR je vzdělávání předpokladem zásadním (UR souvisí se změnou, transformací, kterou je nutné podložit novými znalostmi a zkušenostmi), měl by být důraz na něj součástí tvorby strategických materiálů a politik v nejbližší budoucnosti. Aby vzdělávání reagovalo na obecné požadavky udržitelného rozvoje a rozvíjelo je ve specifickém místním kontextu,

---

³¹ Příkladem projektů, kde experti naopak hráli významnou roli, jsou především ty, které reagují na současné klimatické změny: *Resilience a adaptace na klimatickou změnu v regionálních strategiích* (MAS Opavsko, NS MAS ČR); *Klimatická zeleň* (MAS v Jihomoravském a Jihočeském kraji), nebo *VENUS – Vize energeticky úsporné strategie území MAS Opavsko* (MAS Opavsko) (Binek et al., 2020).

například tím, že by více zohlednilo principy místně zakotveného učení, měly by se na tuto problematiku zaměřit též navazující výzkumy, a následně i praktická opatření.

Provedené výzkum měl určité limity: jeho respondenty byli představitelé jednoho z aktérů místního udržitelného rozvoje – místních akčních skupin, avšak jeho záběr byl menšího rozsahu. Plné odpovědi jsme obdrželi od 56 zástupců a zástupkyň MAS z 50 MAS (odpověděli tedy zástupci 27 % MAS). v nižším procentu odpovědí se projevila náročnost situace v době krize COVID-19, přehlcení respondentů jinými dotazníky v rámci šetření pro potřeby státní správy, i poměrná složitost dotazníku. Protože se výzkum týkal oblasti udržitelného rozvoje a především SDGs, nemusely být všechny otázky respondentům srozumitelné.³² Výzkumný tým se snažil vytěžit maximum z unikátních názorů respondentů, které odráží jejich často hlubší, dlouholetou zkušenost. Přes jedinečnost výpovědí je otázkou, do jaké míry je legitimní jejich závěry zobecňovat, i když ilustrují současně probíhající teoretické debaty. Díky zvolené metodě – v rámci širšího tématu SDGs byl sledován méně zdůrazňovaný aspekt regionálního rozvoje, jímž je vzdělávání pro potřeby regionu a případně založené na místních znalostech – bylo ovšem možné soustředit pozornost a tyto dvě východiska (teorii a praxi) propojit. Získaná data ukazují současnou praxi ve světle teorií zabývajících se regionální problematikou; jejich interpretace odkrývá podstatné souvislosti, které nejsou intuitivně samozřejmé; závěry zde odvozené mají doporučující charakter. Podrobná specifikace potřeb regionů z hlediska sociálních aspektů rozvoje, především vzdělávání, bude vyžadovat další výzkum.

Závěry

Článek se zabývá možnostmi endogenního rozvoje venkova z hlediska naplňování Cílů udržitelného rozvoje (SDGs), a to z hlediska role vzdělávání v podpoře cílů, ke kterým venkov ze své podstaty může přispívat. Vychází přitom ze závěrů související studie (Dlouhá et al., v recenzi), která zkoumá venkov právě z tohoto hlediska – jako důležitého hráče, který má zbytku společnosti co nabídnout nejen v rovině ekonomické (může působit v širším měřítku např. formou poskytování ekosystémových služeb). Fenomén vzdělávání zkoumá z hlediska aktérů – tedy z perspektivy, která je základem rozvojových strategií komunitně vedeného rozvoje (SCLLD) a je východiskem pro práci důležitého, avšak poměrně nového aktéra rozvoje venkova – místních akčních skupin (MAS), což je v České republice významné uskupení a celonárodní síť, jejíž představitelé jsou pověřeni právě podporou aktérů a jejich spolupráce na místní úrovni. Využití těchto perspektiv (role aktérů v naplňování SDGs prostřednictvím vzdělávání na místní úrovni) a hlavně jejich kombinace je v odborné literatuře dosud řídké či neexistující. V rámci provedeného šetření jsme zkoumali, jak jsou tyto principy vnímány zástupci místních akčních skupin.

Pokud má rozvoj na místní úrovni probíhat s udržitelným využitím zdrojů a příležitostí daného regionu, pak jedním z důležitých předpokladů je sociální kapitál (zahrnující leadership pro změnu, spolupráci a networking) a rozvíjení místní kultury (což je založeno na místních znalostech a vědomí hodnot daného místa). Z provedeného výzkumu vyplývá, že podněty tohoto typu má Národní síť místních akčních skupin „v kompetenci“, v praxi se ale zapojovat další aktéry do utváření podoby udržitelného rozvoje na místní úrovni často nedaří. Důvodem je například to, že MAS nemají dostatečné pravomoci, svobodu stanovit si vlastní cíle či přiměřené finanční prostředky. Pokud někde (pro realizaci určitých aktivit) nejsou k dispozici relevantní odborníci či jiný důležitý aktér, jde o zásadní limitující faktor. Ani aktivní navazování vztahů spolupráce (utváření sociálního kapitálu) pak žádoucí výsledek nepřinese.

³² Ne zcela precizně definované pojmy (například místní kultura); nejasné pojetí „Vaší MAS“ (jde o území, aktéry, nebo organizaci jako takovou?). V otázce: *Zatrhňte, které změny k udržitelnosti ve Vaší MAS NEPROBÍHAJÍ V DOSTATEČNÉ MÍŘE* například také nemusely být jasné kategorie změn atd.

Ukazuje se tak, že jedním z problémů, kterým regiony v ČR čelí, jsou chybějící příležitosti ke vzdělávání, jež by pomohlo pochopit místní specifika a zasadit je do širšího kontextu, například trendů na úrovni EU nebo globálních. Bez tohoto porozumění je pravděpodobné, že regiony budou přebírat hotová řešení a/nebo využívat především technologické inovace, aniž by jejich přínosy byly adekvátně promítnuty do dalších oblastí, především sociální, ale také environmentální. Uplatnitelnost těchto inovací a jejich dopad v místních podmínkách velmi závisí na tom, jak s nimi pracuje místní společenství a jednotliví aktéři, tedy jak fungují z hlediska sociálního. Jen tak budou benefity (udržitelného) rozvoje čerpat místní občané, což se pak projeví ve zvýšení kvality života v daném místě (a to v jejich ekonomických, environmentálních i sociálních aspektech).

V souvislostech rozvoje regionů probíhá intenzivní teoretická diskuse o uplatnění principů endogenního, versus exogenního rozvoje a vlivu tohoto (bottom-up či top-down) přístupu na schopnost inovací a například iniciativu místních obyvatel. V souvislostech CLLD se rozvoj odehrává v určitém, zvenčí stanoveném rámci, který je autory zpochybňován jako omezující, někde neodpovídá potřebám a zájmům některých regionů. Domníváme se nicméně, že jasně vyjádřený veřejný zájem, jehož naplňování ze strany regionů společnost ocení, a státní správa jej bude všestranně podporovat, může mít silný motivační charakter. Takto by měly působit SDGs formulované v kontextu rozvoje regionů – ukázaly by, jakou (nezastupitelnou) roli může hrát venkov v naplňování některých z těchto cílů, což přináší benefity nejen na úrovni místní, ale i národní a globální. Této důležité role si ale regiony vědomy nejsou. Zda a jak by právě vzdělávání tuto roli mohlo pomoci ustavit, jaké potřebné znalosti by pak mělo poskytovat, jsou témata pro další navazující výzkum.

Poděkování

Za spolupráci při přípravě a realizaci šetření děkujeme kolegům z Národní sítě místních akčních skupin – Markovi Hartychovi a Jiřímu Kristovi, a dále respondentům, kteří sdíleli své názory v odpovědích dotazníku. Děkujeme za finanční podporu Technologické agentury ČR, která projektu TL02000012 „Udržitelný rozvoj na místní úrovni – propojení teorie a praxe“ podpořila v rámci výzvy 2. Veřejné soutěže programu na podporu aplikovaného společenského a humanitního výzkumu, experimentálního vývoje a inovací ÉTA. Dále děkujeme anonymním recenzentům, jejichž připomínky byly pro kvalitu textu zásadní. V neposlední řadě děkujeme Jiřímu Dlouhému za grafickou úpravu textu a obrázků.

Literatura

- Avelino, F., & Wittmayer, J. M. (2016). Shifting power relations in sustainability transitions: A multi-actor perspective. *Journal of Environmental Policy & Planning*, 18(5), 628–649. <http://doi.org/10.3389/frsus.2021.620743>
- Bagheri, A., & Hjorth, P. (2007). Planning for sustainable development: A paradigm shift towards a process-based approach. *Sustainable Development*, 15(2), 83–96. <https://doi.org/10.1002/sd.310>
- Bautista-Puig, N., Aleixo, A. M., Leal, S., Azeiteiro, U., & Costas, R. (2021). Unveiling the Research Landscape of Sustainable Development Goals and Their Inclusion in Higher Education Institutions and Research Centers: Major Trends in 2000–2017. *Frontiers in Sustainability*, 2, 12. <https://doi.org/10.3389/frsus.2021.620743>
- Binek, J., Konečný, O., Šilhan, Z., Svobodová, H., & Chaloupková, M. (2020). *Místní akční skupiny: Leadeři venkova?* Brno: Mendelova univerzita v Brně.
- Borovinová, K., Hájková, E., Kulich, J. (2020). Místně zakotvené učení. Základní informace a inspirace do výuky. SEVER, Horní Maršov. Online dostupné na <https://www.skolaprozi-vot.cz/Mistne-zakotvene-uceni.html>

- Boukalova, K., Kolarova, A., & Lostak, M. (2016). Tracing shift in Czech rural development paradigm (Reflections of Local Action Groups in the media). *Agricultural Economics*, 62(4), 149–159. <http://doi.org/10.17221/102/2015-AGRICECON>
- Cobb, P., & Bowers, J. (1999). Cognitive and situated learning perspectives in theory and practice. *Educational researcher*, 28(2), 4. <https://doi.org/10.3102%2F0013189X028002004>
- Čepelka, O. (2008). Místní akční skupiny v ČR v roce pět. *Zpráva ze sociologického průzkumu s komentáři a doplňky*. [online] Dostupné na: www.tima-liberec.cz/images/dokumenty/MAS_v_CR_v_roce_Pet_2008.pdf.
- Delín, M. (2013). *Marketing lokálních identit: Případová studie komodifikace kultury a přírody místní akční skupinou*. Masarykova univerzita Brno, Fakulta sociálních studií Katedra sociologie.
- Demartini, P., & Del Baldo, M. (2015). Knowledge and social capital: Drivers for sustainable local growth. *Chinese Business Review*, 14(2), 106–117. <http://doi.org/10.17265/1537-1506/2015.02.005>
- Dlouhá, J., Zahradník, M. (2015). Potential for social learning in sustainable regional development: analysis of stakeholder interaction with a focus on the role of scientists. *Envigogika*, 10(1). ISSN 1802-3061. <http://doi.org/10.14712/18023061.476>
- Dlouhá, J., Barton, A., Janoušková, S., Dlouhý, J. (2013). Social learning indicators in sustainability-oriented regional learning networks. *Journal of Cleaner Production*, 49, 64–73. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2012.07.023>
- Dlouhá, J., Dlouhý, J., Kapitulčinová, D. (2016). Metodika tvorby a využití případových studií ve výuce a formou Open Educational Resources (OER). *Envigogika*, 11(1). <http://doi.org/10.14712/18023061.515>
- Dlouhá, J., Pospíšilová, M., Dvořáková Líšková, Z., Vávra, J., Šindelářová, I., Dlouhý, J. (2020). Metodické materiály pro kurzy. Online dostupné: https://dlcv.cuni.cz/plugin-file.php/122810/mod_resource/content/1/V7_Metodicke%20materialy.pdf
- Dlouhá, J., Dvořáková Líšková, Z., Ježková, V. (2021). Celoživotní učení pro rozvoj znalostí a kompetencí obyvatel zohledňující podmínky pro místní udržitelný rozvoj. *Envigogika*, 16(2). <http://doi.org/10.14712/18023061.635>.
- Dlouhá, J. et al. (v recenzi). Role of actors in the processes of SDG implementation at the local level – experiences from Czechia (tentative title). *Frontiers in Sustainability*.
- Duspívová Hlávková, P. (2020). Místní akční skupina Aktivios a její vliv na rozvoj vzdělávání v regionu prostřednictvím akčního plánování. *Diplomová práce*. <https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/121529>
- Dvořáková, M. (2012). Teorie transformativního učení (se) dospělých. *Studia paedagogica*, 17(1), 59–74. <http://hdl.handle.net/11222.digilib/118284>
- Elder, M., & Olsen, S. H. (2019). The Design of Environmental Priorities in the SDGs. *Global Policy*, 10(Supplement 1), 70–82. <https://doi.org/10.1111/1758-5899.12596>
- Hall, P. A. (1993). Policy paradigms, social learning, and the state: The case of economic policymaking in Britain. *Comparative politics*, 275–296. <https://doi.org/10.2307/422246>

- Horlings, I., & Padt, F. (2013). Leadership for sustainable regional development in rural areas: Bridging personal and institutional aspects. *Sustainable Development*, 21(6), 413–424. <https://doi.org/10.1002/sd.526>
- Horlings, L. G., & Marsden, T. K. (2014). Exploring the 'New Rural Paradigm' in Europe: Eco-economic strategies as a counterforce to the global competitiveness agenda. *European Urban and Regional Studies*, 21(1), 4–20. <https://doi.org/10.1177%2F0969776412441934>
- Hosseini, H. M., & Kaneko, S. (2012). Causality between pillars of sustainable development: Global stylized facts or regional phenomena? *Ecological Indicators*, 14(1), 197–201. <https://doi.org/10.1016/j.ecolind.2011.07.005>
- Chang, C. T. (2013). The disappearing sustainability triangle: Community level considerations. *Sustainability science*, 8(2), 227–240. <http://doi.org/10.1007/s11625-013-0199-3>
- Jančák, V., Chromý, P., Marada, M., Havlíček, T., & Vondráčková, P. (2010). Sociální kapitál jako faktor rozvoje periferních oblastí: Analýza vybraných složek sociálního kapitálu v typově odlišných periferiích Česka. *Geografie*, 115(2), 207–222.
- Ježek, J. et al. (2014). Regionální rozvoj. Fakulta ekonomická, Západočeská univerzita v Plzni. ISBN 978-80-261-0462-9. Online https://dspace5.zcu.cz/bitstream/11025/16467/1/Regionalni_rozvoj.pdf
- Konečný, O., Šilhan, Z., Chaloupková, M., & Svobodová, H. (2021). Area-based approaches are losing the essence of local targeting: LEADER/CLLD in the Czech Republic. *European Planning Studies*, 29(4), 619–636.
- Lošťák, M. (nedat.). Vědomosti, znalosti a sociální sítě ve fungování zemědělských podniků. Získáno 26. červen 2015, z http://www.agris.cz/Content/files/main_files/75/153275/82Lostak.pdf
- Lošťák, M., Hudečková, H. (2010). Preliminary impacts of LEADER+ approach in the Czech Republic. *Agricultural economics*, 56(6), 249–265. <https://doi.org/10.17221/27/2010-AGRICECON>
- Lysek, J., & Ryšavý, D. (2020). Empowering through regional funds? The impact of Europe on subnational governance in the Czech Republic. *Regional & Federal Studies*, 30(2), 263–282. <https://doi.org/10.1080/13597566.2018.1500906>
- Mader, C. (2013). Sustainability process assessment on transformative potentials: The Graz model for integrative development. *Journal of cleaner production*, 49, 54–63. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2012.08.028>
- Messias, R., Grigorovski Vollmer, J., Sindico, F. (2018). 2018 Report: Localizing the SDGs: Regional Governments Paving The Way. Regions4. Dostupné z: <https://www.regions4.org/wp-content/uploads/2019/06/Localizing-the-SDGs.pdf>
- Mezirow, J. (1991). Transformative dimensions of adult learning. ERIC.
- Mezirow, J. (1997). Transformative Learning: Theory to Practice. *New Directions for Adult and Continuing Education*, 1997(74), 5–12. <https://doi.org/10.1002/ace.7401>
- MMR (2013). Strategie regionálního rozvoje ČR 2014–2020. Online dostupné na [https://www.mmr.cz/cs/ministerstvo/regionalni-rozvoj/regionalni-politika/koncepce-a-strategie/strategie-regionalniho-rozvoje-cr-2014-2020-\(1\)](https://www.mmr.cz/cs/ministerstvo/regionalni-rozvoj/regionalni-politika/koncepce-a-strategie/strategie-regionalniho-rozvoje-cr-2014-2020-(1))
- MMR (2014). Manuál tvorby SCLLD pro programové období 2014–2020. Odbor rozvoje a strategie regionální politiky MMR ČR.

- MMR (2018). Metodika pro přípravu a realizaci konceptu Smart Cities na úrovni měst, obcí. Ministerstvo pro místní rozvoj ČR Odbor regionální politiky ve spolupráci s Oddělením publicity EU.
- MMR (2020a) Strategie regionálního rozvoje ČR 21+. Odbor regionální politiky MMR – Oddělení řízení strategie regionálního rozvoje. Online dostupné na <https://mmr.cz/cs/microsites/uzemni-dimenze/strategie-regionalniho-rozvoje-cr-2021>
- MMR (2020b) Šablona Koncepční části Strategie Komunitně vedeného místního rozvoje pro období 2021–2027.
- MŠMT (2007). Strategie celoživotního učení ČR. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, Praha 2007. Online dostupné <https://www.msmt.cz/vzdelavani/dalsi-vzdelavani/strategie-celozivotniho-uceni-cr>
- MŠMT (2014). Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2020. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Online dostupné na https://www.msmt.cz/uploads/Strategie_2020_web.pdf ISBN 978-80-254-2218-2
- MŠMT (2016). Text výzvy Místní akční plány rozvoje vzdělávání. Online dostupné na <https://opvvv.msmt.cz/download/file524.pdf>
- MŠMT (2020). Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2030+. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Online dostupné na https://www.msmt.cz/uploads/Brozura_S2030_online_CZ.pdf
- MŽP ČR (2021). Druhý Dobrovolný národní přezkum Agendy 2030 v České republice, str. 68. ISBN 978-80-7212-654-5. Online https://www.cr2030.cz/wp-content/uploads/2021/07/VNR_CZ_.pdf
- Ober, M. (2015). Vulkanland Case Study: Transformative Regional Development. Envigogika, 10(1). <https://doi.org/10.14712/18023061.436>
- OECD (2018). Enhancing Rural Innovation. Proceedings of the 11th OECD Rural Development Conference. Online available from <https://www.oecd.org/regional/11th-rural-development-conference.htm>
- OECD. (2006). The New Rural Paradigm. Paris: OECD Publishing. Online: <http://www.rederural.gov.pt/centro-de-recursos/send/17-politicas-da-ue/733-new-rural-policy-linking-up-for-growth>
- OECD. (2019). *OECD regional outlook 2019: Leveraging megatrends for cities and rural areas*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/9789264312838-en>
- OECD. (2020). A Territorial Approach to the Sustainable Development Goals. In *A territorial approach to the Sustainable Development Goals: Synthesis report*. OECD Urban Policy Reviews, OECD Publishing. <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/ba1e177d-en/index.html?itemId=/content/component/ba1e177d-en>
- Perlín, R. (1999). Venkov, typologie venkovského prostoru. *Česká etnoekologie, Etnoekologické semináře v Liběchově*, 87–104.
- Perlín, R. et al. (2010). Venkovy a venkované. Praha: MMR. ISBN 978-80-87147-27-6.
- Perlín, R., Kučerová, S., & Kučera, Z. (2010). Typologie venkovského prostoru Česka. *Geografie*, 115(2), 161–187.

- Putnam, R. D., Leonardi, R., Nanetti, R. Y. (1993): *Making Democracy Work. Civic Traditions in Modern Italy*. Princeton: Princeton University Press.
- Sedlacek, S., & Gaube, V. (2010). Regions on their way to sustainability: The role of institutions in fostering sustainable development at the regional level. *Environment, Development and Sustainability*, 12(1), 117–134. <https://doi.org/10.1007/s10668-008-9184-x>
- Smejkal, M. (2008). *Aktéři, stimulační a regulační mechanismy regionálního rozvoje-příklad Pardubického kraje*.
- Studnička, P. (2018). *Predikce budoucích výzev sídel do 15000 obyvatel a foresight souvisejících trendů*. Západočeská univerzita v Plzni, fakulta ekonomická.
- Svobodová, H. (2015). Do the Czech local action groups respect the leader method. *Acta Universitatis Agriculturae et Silviculturae Mendelianae Brunensis*, 63(5), 1769–1777. <http://doi.org/10.11118/actaun201563051769>
- Svobodová, H. Věžník, A. (2014). ÚVOD DO GEOGRAFIE VENKOVA Katedra geografie Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity, p. 31–38). . Online https://is.muni.cz/do/rect/el/es-tud/pedf/js14/g_venkov/web/skripta/geografie-venkova-skripta.pdf
- Sýkora, L. et al. (2017). Analýza potřeb měst a obcí ČR vyhodnocení dotazníkového šetření. Výzkumná zpráva. Přírodovědecká fakulta UK. Online dostupné <https://www.smocr.cz/Shared/Clanky/6597/analiza-potreb-mest-a-obci-cr-synteticke-shrnuti.pdf>
- Syrovátka, M. (2008). Jak (ne) měřit kvalitu života: Kritické pohledy na index lidského rozvoje. *Mezinárodní vztahy*, 43(1), 9–37.
- Thierstein, A., & Walser, M. (1999). *Sustainable Regional Development: Interplay of top-down and bottom-up approaches*. <http://hdl.handle.net/10419/114259>
- UNECE. (2016). *Learning from each other: Achievements, challenges and ways forward. Third evaluation report of the UNECE Strategy for Education for Sustainable Development* (Roč. 2016). <https://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/esd/11thMeetSC/Documents/1521609E.pdf>
- ÚV ČR (2017). Strategický rámec Česká republika 2030 [online]. Praha: Úřad vlády České republiky, Odbor pro udržitelný rozvoj, [cit. 2021-11-16]. Online dostupné na <https://www.cr2030.cz/strategie/> ISBN 978-80-7440-188-6.
- Vávra, J., Dlouhá, J., Pělucha, M., Šindelářová, I., Dvořáková Líšková, Z., Pospíšilová, M., Hartych, M., Dlouhý, J., Cudlínová, E. (v recenzi). Local Action Groups and sustainable development agenda: a Case study of regional perspectives from Czechia. *Frontiers in Sustainability*.
- Wals, A. E. (2007). *Social learning towards a sustainable world: Principles, perspectives, and praxis*. Wageningen Academic Pub. https://www.google.com/books?hl=cs&lr=&id=TYVqxsYkgEMC&oi=fnd&pg=PA7&dq=ESD+individual+and+personal+change+vesus+social+learning&ots=4Y570FzZNX&sig=ZYHBd1hJ7s94spK0my_O-KARkYE
- Ward, N., & Brown, D. L. (2009). Placing the rural in regional development. *Regional studies*, 43(10), 1237–1244. <https://doi.org/10.1080/00343400903234696>
- Ženka, J., Slach, O., Sopkuliak, A. (2017). Typologie českých nemetropolitních regionů z hlediska faktorů, mechanismů a aktérů regionálního rozvoje. *Geografie*, 122(3), 281–309.

Příloha 1

Dotazník použitý v rámci šetření realizovaného v březnu r. 2021 mezi pracovníky místních akčních skupin.

Možnosti udržitelného rozvoje v rámci Místních akčních skupin (MAS)

V dotazníku zjišťujeme, jaké jsou podmínky pro udržitelný rozvoj (UR) na místní úrovni – to je „takový rozvoj, který by místním obyvatelům zajistil vhodné podmínky sociální, ekonomické a příznivé životní prostředí, a to v dlouhodobém horizontu“. Dále nás zajímá, jak vnímáte roli národních (případně evropských či mezinárodních) strategií na formování podoby UR na místní úrovni, a jak počítáte s využitím místních kapacit a zdrojů. Cílem šetření je zmapovat možnosti malých obcí a venkova v zajištění kvalitního a spokojeného života (well-being) svých obyvatel, a jejich celkovou specifickou roli v udržitelném rozvoji v místním i národním měřítku. Dotazník kromě obecných podmínek pro UR sleduje především to, jak je v koncepcích UR i v praxi na regionální úrovni zohledněn rozvoj lidských zdrojů (a sociální kapitál obecně), a to s ohledem na místní příležitosti.

Vítáme respondenty tohoto dotazníkového šetření – představitele Místních akčních skupin (MAS), kteří by měli být se situací na místě obeznámeni. Děkujeme za čas věnovaný tomuto průzkumu! Jeho výsledky s Vámi budeme sdílet, a využijeme je i v další spolupráci s vámi.

Průzkum obsahuje 35 otázek.

Možnosti udržitelného rozvoje v rámci Místních akčních skupin (MAS)

Zajímá nás, jak vy jako zástupce Místních akčních skupin vidíte potřebnost a možnosti udržitelného rozvoje (UR) na svém území.

Udržitelným rozvojem myslíme takový rozvoj, který by místním obyvatelům zajistil vhodné sociální a ekonomické podmínky a příznivé životní prostředí, a to v dlouhodobém horizontu.

V zajištění udržitelného rozvoje hrají hlavní roli místní zdroje, ať již přírodní, kulturní, nebo lidské, sociální. Kromě těchto zdrojů ale regiony potřebují také podporu zvenčí. To vše se pokoušíme zjistit prostřednictvím tohoto dotazníku – výsledky šetření nám pomohou nejen porozumět procesům, které na místní úrovni probíhají, ale také je z naší strany podpořit.

Technická poznámka: Dotazník je optimalizován na používání na stolním počítači. Lze ho vyplňovat i na tabletu či mobilním telefonu, ale dotazník na těchto zařízeních je výrazně méně přehledný. Otázky s hvězdičkou jsou povinné.

Úvodem prosíme o základní informace o Vás.

1 Uved'te, za jakou MAS dotazník vyplňujete*

Prosím napište svou odpověď zde:

2 Vaše pozice v MAS*

Prosím napište svou odpověď zde:

Možnosti a nástroje udržitelného rozvoje v rámci MAS

Prosím, popište, jak vnímáte příležitosti či nedostatky konceptu udržitelného rozvoje ve Vaší MAS, a v jakém ohledu?

3 Je podle Vás koncept udržitelného rozvoje vhodný pro vaši MAS? *

Zvolte jednu z následujících odpovědí

Prosím zvolte **pouze jednu** z následujících možností:

- Ano, je vhodný
- Ne, není vhodný
- Nevím, nepracujeme s ním

4 Komentář k hodnocení možností UR

Jak se ve Vaší MAS projevuje koncept udržitelného rozvoje, v jakých oblastech je pro region vhodný nebo nevhodný?

Prosím napište svou odpověď zde:

Důležitost vybraných cílů UR pro Česko a možnosti regionů

Z pohledu Česka jsou cíle UR různě důležité; zde nás zajímají nástroje pro jejich prosazování a také možnosti, jak přispět k jejich řešení na regionální úrovni.

5 V následující tabulce jsou uvedeny některé z cílů udržitelného rozvoje. Seřad'te je prosím podle jejich důležitosti (od nejdůležitějšího po nejméně důležitý) z pohledu CELÉHO ČESKA. *

Odpovědi musí být rozdílné a musíte je seřadit podle důležitosti.

Vyberte prosím maximálně 14 odpovědí

Prosím očísľujte každé okénko podle preferencí od 1 do 14

1	Vzdělávání pro potřeby regionu, včetně celoživotního
2	Kultura využívající místní zdroje a podporující atraktivitu regionu
3	Důstojná práce v místě bydliště
4	Šetrná ekonomika respektující cirkulární principy a důsledně využívající odpady
5	Lokální ekonomika využívající místní zdroje a distribuční řetězce
6	Zemědělské hospodaření zajišťující přírodní rovnováhu a zdraví
7	Lesnické hospodaření zajišťující přírodní rovnováhu a funkce krajiny
8	Prevence sucha a povodní prostřednictvím péče o krajinu a půdu
9	Dostupné veřejné služby
10	Kvalita života a zmenšování regionálních nerovností
11	Předcházení klimatickým změnám (omezováním skleníkových plynů)
12	Adaptace na následky klimatických změn
13	Podpora komunity a všech jejích členů (inkluze)
14	Zajištění otevřenosti a participace v politice

6 V následující tabulce jsou uvedeny stejné cíle UR jako v předchozí tabulce. Na základě vlastních zkušeností prosím zhodnoťte, zda k jejich dosažení může vaše MAS přispět. *

Pojmem "podpora shora" máme na mysli podporu finanční, legislativní, metodickou atd. ze strany státu či krajů. Prosím zvolte vhodnou odpověď pro každou z položek:

	Ano, může a významně přispívá	Částečně přispívá, mohla by více, ale chybí podpora shora	Nepřispívá, ale mohla by, chybí podpora shora	K tomuto cíli nemůže přispět	Nevím, nedokážu posoudit
Vzdělávání pro potřeby regionu, včetně celoživotního					
Kultura využívající místní zdroje a podporující atraktivitu regionu					
Důstojná práce v místě bydliště					
Šetrná ekonomika respektující cirkulární principy a důsledně využívající odpady					
Lokální ekonomika využívající místní zdroje a distribuční řetězce					
Zemědělské hospodaření zajišťující přírodní rovnováhu a zdraví					
Lesnické hospodaření zajišťující přírodní rovnováhu a funkce krajiny					
Prevence sucha a povodní prostřednictvím péče o krajinu a půdu					
Dostupné veřejné služby					
Kvalita života a zmenšování regionálních nerovností					
Předcházení klimatickým změnám (omezováním skleníkových plynů)					
Adaptace na následky klimatických změn					
Podpora komunity a všech jejích členů (inkluzí)					
Zajištění otevřenosti a participace v politice					

7 Můžete, prosím, uvést příklad, z jakých důvodů MAS nemůže přispět nebo přispívá málo k naplňování cílů UR, které považujete za důležité?

Prosím napište svou odpověď zde:

8 Jsou pro Vás následující strategie a koncepce užitečné coby inspirační zdroj pro plánování aktivit MAS směrem k udržitelnému rozvoji? *

Prosím zvolte vhodnou odpověď pro každou z položek:

	Ano	Ne	Nevím, nepracujeme s nimi
Strategický rámec ČR 2030			
Strategie regionálního rozvoje ČR 2021-2027			
Koncepce rozvoje venkova 2021-2027			
Krajská strategie regionálního rozvoje			
Regionální inovační strategie			
Zelená dohoda pro Evropu (European Green Deal)			
Fond pro spravedlivou transformaci (pokud se Vaší oblasti týká)			

**9 Využíváte níže uvedené finanční zdroje a pomáhají vaší MAS naplňovat cíle udržitel-
ného rozvoje ve Vašem území? ***

Prosím zvolte vhodnou odpověď pro každou z položek:

	Ano, využí- váme a po- máhají na- plňovat cíle UR	Využíváme pro jiné účely, nehodí se pro naplňo- vání cílů UR	Vůbec tyto zdroje nevyuží- váme	nevím
Přímé dotační tituly ze zahraničních zdrojů (např. komunitární programy z EU, Interreg apod.)				
Operační programy				
Národní dotační tituly (např. programy ministerstev)				
Dotační tituly z krajských zdrojů				
Dotační tituly a podpora z městských/obecních zdrojů				
Dotační tituly nestátních nadací a spolků				
Dary a dotace místních podniků (nad rámec členských příspěvků)				
Členské příspěvky				
Zisk z vlastní ekonomické činnosti				

Role aktérů v udržitelném rozvoji regionu

Orgány veřejné správy, externí experti a instituce, a na druhé straně různé skupiny místních aktérů (například podnikatelé, důchodci, zemědělci, učitelé, nebo zástupci místních veřejných institucí atd.) mohou přispívat udržitelnému rozvoji různými způsoby. Zde prosím popište jejich roli ze své zkušenosti.

10 Jak hodnotíte spolupráci vaší MAS s různými aktéry veřejné správy a externími institucemi? *

V případě, že je v oblasti vaší MAS více aktérů jednoho druhu a zkušenosti s nimi jsou rozdílné, pokuste se prosím zhodnotit celkový průměrný dojem.

Prosím zvolte vhodnou odpověď pro každou z položek:

	výborná 1	dobrá 2	vyhovující 3	špatná 4	žádná 5	nevím
Zahraniční partneři (např. zahraniční MAS, partnerská města atd.)						
Ministerstvo místního rozvoje						
Ministerstvo financí						
Ministerstvo životního prostředí						
Ministerstvo zemědělství						
Ministerstvo práce a sociálních věcí						
Krajský úřad						
Krajská samospráva						
Městské/obecní úřady ve Vaší MAS						
Národní síť MAS						
Sousední MAS						
Univerzity a výzkumné instituce						

11 Spolupracuje Vaše MAS ještě s některým dalším důležitým aktérem?

V případě, že ano, napište, o jakého aktéra se jedná – můžete uvést 1 konkrétního aktéra nebo instituci, například Státní zemědělský intervenční fond nebo Agenturu ochrany přírody a krajiny ČR.

Prosím napište svou odpověď zde:

12 Jak hodnotíte spolupráci Vaší MAS s tímto dalším aktérem?

V případě, že je v oblasti Vaší MAS více aktérů jednoho druhu a zkušenosti s nimi jsou rozdílné, pokuste se prosím zhodnotit celkový průměrný dojem. *

Na tuto otázku odpovězte pouze tehdy, jsou-li splněny následující podmínky:

Odpověď NEBYLA k otázce '11 [O081]' (Spolupracuje Vaše MAS ještě s některým dalším důležitým aktérem? V případě, že ano, napište, o jakého aktéra se jedná – můžete uvést 1 konkrétního aktéra nebo instituci, například Státní zemědělský intervenční fond nebo Agenturu ochrany přírody a krajiny ČR.)

Prosím zvolte vhodnou odpověď pro každou z položek:

	výborná 1	dobrá 2	vyhovující 3	špatná 4	žádná 5
Vámi doplněný aktér					

13 Spolupracuje Vaše MAS ještě s některým dalším důležitým aktérem?

V případě, že ano, napište, o jakého aktéra se jedná – můžete uvést 1 dalšího konkrétního aktéra nebo instituci.

Na tuto otázku odpovězte pouze tehdy, jsou-li splněny následující podmínky:

Odpověď NEBYLA k otázce '11 [O081]' (Spolupracuje Vaše MAS ještě s některým dalším důležitým aktérem? V případě, že ano, napište, o jakého aktéra se jedná – můžete uvést 1 konkrétního aktéra nebo instituci, například Státní zemědělský intervenční fond nebo Agenturu ochrany přírody a krajiny ČR.)

Prosím napište svou odpověď zde:

14 Jak hodnotíte spolupráci Vaší MAS s tímto dalším aktérem? *

Na tuto otázku odpovězte pouze tehdy, jsou-li splněny následující podmínky:

Odpověď NEBYLA k otázce '13 [O83]' (Spolupracuje Vaše MAS ještě s některým dalším důležitým aktérem? V případě, že ano, napište, o jakého aktéra se jedná – můžete uvést 1 dalšího konkrétního aktéra nebo instituci.)

Prosím zvolte vhodnou odpověď pro každou z položek:

	výborná 1	dobrá 2	vyhovující 3	špatná 4	žádná 5
Vámi doplněný aktér					

15 Kdo se V SOUČASNÉ DOBĚ podílí ve Vašem regionu na následujícím:

Číslicí "1" označte všechny aktéry, kteří se podílejí, pokud vyberete možnost „Další“, napište přímo do políčka kdo.

	MAS	místní lidia komunita	Kulturní instituce (knihovny, muzea...)	školy a další vzdělávací organizace	Malé místní firmy	drobní místní zemědělci	Velké komerční firmy	místní neziskové organizace	veřejná správa	orgány ochrany přírody	sociální zařízení a podniky	další, uveďte (slovem) kdo
řeší výzvy a potřeby v oblasti SOCIÁLNÍ												
řeší výzvy a potřeby v oblasti EKONOMICKÉ												
řeší výzvy a potřeby v oblasti ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ												
podporuje VZDĚLÁNÍ a rozvoj lidského kapitálu												
přispívá ke KVALITNÍMU a SPOKOJENÉMU ŽIVOTU												
podporuje DEMOKRATICKÝ DIALOG a zapojování občanů												

Z technických důvodů je tato otázka "nepovinná", avšak pro vyhodnocení dotazníku vcelku nezbytná – prosíme proto o její vyplnění. Děkuje!

16 Kdo SE V SOUČASNÉ DOBĚ NEPODÍLÍ – ALE MĚL BY se podílet – ve Vašem regionu na následujícím:

Číslicí "1" označte všechny aktéry, kteří by se měli podílet, pokud vyberete možnost „Další“, napište přímo do políčka kdo.

	MAS	místní lidi a komunita	kulturní instituce (knihovny, muzea...)	školy a další vzdělávací organizace	malé místní firmy	drobní místní zemědělci	velké komerční firmy	místní neziskové organizace	veřejná správa	orgány ochrany přírody	sociální zařízení a podniky	další, uveďte kdo
řeší výzvy a potřeby v oblasti SOCIÁLNÍ												
řeší výzvy a potřeby v oblasti EKONOMICKÉ												
řeší výzvy a potřeby v oblasti ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ												
podporuje vzdělání a rozvoj LIDSKÉHO KAPITÁLU												
přispívá ke KVALITNÍMU a SPOKOJENÉMU ŽIVOTU												
podporuje DEMOKRATICKÝ DIALOG a zapojování občanů												

Z technických důvodů je tato otázka "nepovinná", avšak pro vyhodnocení dotazníku vcelku nezbytná – prosíme proto o její vyplnění. Děkuje!

17 Kteří aktéři v SOUČASNÉ DOBĚ pomáhají NASTARTOVAT ve vaší MAS diskuzi o udržitelnosti v následujících tématech? *

Vyjmenujte prosím důležité aktéry působící v rámci VŠECH témat relevantních pro váš region. Komentář pouze pokud je vybrána odpověď.

Prosím zvolte vše, co je relevantní, a doplňte komentář:

- formulace nových udržitelných cílů rozvoje v regionu
- naplňování nových cílů udržitelného rozvoje v regionu
- podpora dialogu o UR, zapojování občanů

- prosazování práva a spravedlivého přístupu
- zavádění inovací v praxi
- neprobíhají žádné změny
- Jiné:

Můžete zmínit jak aktéry externí, tak i ty, kteří působí změny ve Vašem regionu.

18 Zatrhněte, které změny k udržitelnosti ve Vaší MAS NEPROBÍHAJÍ V DOSTATEČNÉ MÍŘE, a vypište aktéry, které BYSTE POTŘEBOVALI, aby je pomohli nastartovat. *

Vyjmenujte prosím důležité aktéry působící na VŠECHNY změny relevantní pro váš region.

Komentář pouze pokud je vybrána odpověď.

Prosím zvolte vše, co je relevantní, a doplňte komentář:

- formulace nových udržitelných cílů rozvoje v regionu
- naplňování nových cílů udržitelného rozvoje v regionu
- podpora dialogu o UR, zapojování občanů
- prosazování práva a spravedlivého přístupu
- zavádění inovací v praxi
- všechny změny probíhají v dostatečné míře
- neprobíhají žádné změny
- Jiné:

Také zde můžete zmínit jak aktéry externí, tak také ty, kteří by mohli působit přímo ve Vašem regionu.

Předpoklady naplňování cílů udržitelného rozvoje ve vašem regionu

Níže uvádíme některé z předpokladů udržitelného rozvoje – zajímá nás, jak různí aktéři ve vaší MAS tyto předpoklady podporují nebo je naopak oslabují.

19 Jak vnímáte VZTAHY mezi jednotlivými aktéry ve vaší MAS a jejich DŮLEŽITOST pro udržitelný rozvoj, a PROČ? Okomentujte. *

Komentář pouze pokud je vybrána odpověď.

Prosím zvolte vše, co je relevantní, a doplňte komentář:

- důležité a fungující
- důležité a částečně fungující
- důležité a nefungující
- nedůležité

20 Kteří AKTÉŘI ve vaší MAS: *

Je možné zatrhnout více odpovědí, pokud je to relevantní.

Komentář pouze pokud je vybrána odpověď.

Prosím zvolte vše, co je relevantní, a doplňte komentář:

- podporují vztahy a spolupráci
- chybí z hlediska spolupráce
- ovlivňují vztahy nepříznivě

21 Mají VŠECHNY SKUPINY obyvatel STEJNOU MOŽNOST zapojit se do aktivit a spolupráce vedoucí k UR regionu? *

Pokud existují různé znevýhodněné skupiny a možnosti jejich zapojení, můžete vyplnit obě políčka ANO/NE.

Komentář pouze pokud je vybrána odpověď.

Prosím zvolte vše, co je relevantní, a doplňte komentář:

- ANO, případně jak jsou zapojovány znevýhodněné skupiny?
- NE – jaké skupiny nemají stejné možnosti, případně proč?

22 Kteří AKTÉŘI hrají roli při NAPLŇOVÁNÍ POTŘEB VZDĚLÁNÍ (formálního, neformálního i celoživotního učení) pro jeho udržitelný rozvoj ve Vaší MAS? *

Pokud ve Vaší MAS existují aktéři různých níže uvedených kategorií, můžete vyplnit všechny relevantní.

Komentář pouze pokud je vybrána odpověď.

Prosím zvolte vše, co je relevantní, a doplňte komentář:

- vzdělávají pro UR regionu
- chybí v regionu
- nepodporují vzdělání pro UR

23 Kteří AKTÉŘI hrají roli v oblasti SPOKOJENÉHO ŽIVOTA (utváření místní kultury a vytváření "genia loci") ve Vaší MAS? *

Pokud ve Vaší MAS existují aktéři různých níže uvedených kategorií, můžete vyplnit všechny relevantní.

Komentář pouze pokud je vybrána odpověď.

Prosím zvolte vše, co je relevantní, a doplňte komentář:

- otevírají a zajišťují příležitosti
- chybí v regionu
- ovlivňují region negativně

24 Kteří AKTÉŘI hrají roli při utváření PŘÍLEŽITOSTÍ PRO ZELENOU EKONOMIKU – takovou, která nemá negativní dopad na životní prostředí ve Vaší MAS? *

Pokud ve Vaší MAS existují aktéři různých níže uvedených kategorií, můžete vyplnit všechny relevantní.

Komentář pouze pokud je vybrána odpověď.

Prosím zvolte vše, co je relevantní, a doplňte komentář:

- hrají roli v rozvoji zelené ekonomiky
- chybí v regionu
- brání rozvoji zelené ekonomiky

25. Kteří AKTÉŘI hrají roli při zlepšování ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ – péče o krajinu a využívání příležitostí k předcházení rizik, nápravě škod ve vaší MAS? *

Pokud ve Vaší MAS existují aktéři různých níže uvedených kategorií, můžete vyplnit všechny relevantní.

Komentář pouze pokud je vybrána odpověď.

Prosím zvolte vše, co je relevantní, a doplňte komentář:

- zlepšují ŽP
- chybí v regionu
- zhoršují ŽP

26 Používá Vaše MAS nějaké nástroje na zapojení důležitých aktérů? *

Prosím zvolte **pouze jednu** z následujících možností:

- Ano
- Ne

27 Jaké nástroje na zapojení důležitých aktérů používá Vaše MAS? *

Na tuto otázku odpovězte pouze tehdy, jsou-li splněny následující podmínky:

Odpověď byla 'Ano' k otázce '26 [O10a0]' (Používá Vaše MAS nějaké nástroje na zapojení důležitých aktérů?)

Prosím napište svou odpověď zde:

Konkrétní zkušenosti z MAS

Místní podmínky se od sebe mohou lišit; přesto se od sebe vzájemně můžeme učit. Jaké pozitivní, a případně i negativní zkušenosti můžete sdílet?

28 Pokud byste měli sdílet příklady dobré praxe z vaší MAS, co by to bylo?

Uvedte stručně aktivitu týkající se udržitelného rozvoje, její výsledek, nebo vložte odkaz – využijeme je případně pro vytvoření případových studií, po konzultaci s Vámi

Prosím napište svou odpověď zde:

29 Kdybyste se měli podělit o zkušenosti se slepými uličkami či omyly, co by to bylo?

Omyly jsou důležitým zdrojem učení; pokud je zde uvedete, budeme je sdílet anonymně

Prosím napište svou odpověď zde:

30 Máte nějaké další poznámky a náměty týkající se role MAS v udržitelném rozvoji regionu?

Mohou být zohledněny při plánování další spolupráce...

Prosím napište svou odpověď zde:

31 Můžete uvést svou emailovou adresu

Ty, kteří chtějí své zkušenosti popsat podrobněji, budeme kontaktovat

Prosím napište svou odpověď zde:

Osobní údaje

Prosíme vás o vyplnění následujících údajů o osobě, která dotazník vyplňovala

32 Jste: *

Prosím zvolte **pouze jednu** z následujících možností:

- Žena
- Muž

33 Váš věk *

Zvolte jednu z následujících odpovědí

Prosím zvolte **pouze jednu** z následujících možností:

- do 25 let
- 26–35 let
- 36–45 let
- 46–55 let
- 56–65 let
- 66 a více let

34 Vaše nejvyšší dosažené vzdělání

Zvolte jednu z následujících odpovědí

Prosím zvolte **pouze jednu** z následujících možností:

- základní škola
- střední bez maturity
- střední škola s maturitou nebo vyšší odborná škola
- vysoká škola

35 Oblast, ve které jste dosáhl/dosáhla nejvyššího vzdělání *

Zvolte jednu z následujících odpovědí

Prosím zvolte **pouze jednu** z následujících možností:

- všeobecná
- ekonomická
- humanitní a společenskovední
- přírodovědná a zdravotnická
- zemědělská a lesnická
- technická
- Jiné

Děkujeme za odpovědi – jejich vyhodnocení nám pomůže hledat cesty, jak účinněji podpořit udržitelný rozvoj na místní úrovni! O výsledky se s vámi podělíme, a budeme taky doufat, že je společně využijeme v praxi.

Odeslat Váš průzkum.

Děkujeme Vám za vyplnění tohoto průzkumu.